

Агратурызм 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Вішваем са Святамі !!!

Частата 98,1 FM

рэклама

<http://niva.iig.pl>

redakcja@niva.iig.pl

№ 01 (2695) Год LIII

Беласток, 6 студзеня 2008 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Чарговы год віфлеемская зорка расвятляе нашы хаты. Зноў калядны стол і просвіра або куцця — знак Бога. І адно свабоднае месца для чаканага гасця, як памяць пра словы Госпада: „як вы зрабілі гэта аднаму з Маіх меншых братоў, так зрабілі і Мне” (Мф., 25:40). Ёлка — гэта сімвал райскага дрэва, сімвал жыцця. І ад сэрца ўзятыя падарункі. Уся сям’я абменьваецца пажаданнямі. Неад’емныя атрыбутам нашай праваслаўнай абраднасці з’яўляецца гвезда — зорка, якая аб’яўляе пра з’яўленне на свет Хрыста.

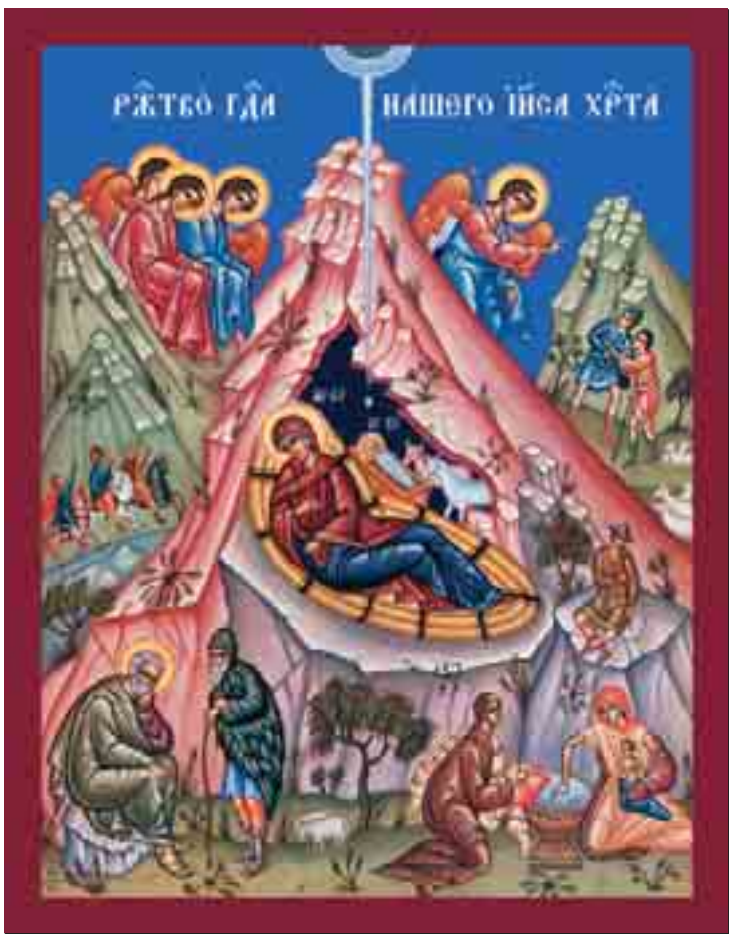
Любім Каляды за гэты незвычайны хатні настрой, за тое, што наш Бог стаў Дзіцяткам, што захацеў мець Маці і цешыцца Ейным каханнем. Хацеў быць прытулены, безабаронны, плачучы. І такім Бог астаўся на заўсёды. Не назойнічае чалавеку, хаця і любіць яго.

За калядным сталом ціхнучь ранейшыя непаразумеўні, злосць, зайздасць. Яны ж у канчатковым разліку неістотныя. Да яднання з Богам крочым шляхам яднання з сабою і іншымі.

Кожны чалавек асэнсоўвае сваё жыццё, якое часта спараджае цяжкія думкі. Што, па сутнасці, з’яўляецца яго сэнсам? Адказу на гэтае пытанне людзі шукалі на працягу тысяч гадоў. Пыталі ўласных сэрцаў, турбавалі свой розум, канструявалі філасофскія сістэмы, аде не знайшлі задавальняючага гэтае пытанне адказа.

Калі б мы захацелі коратка ахарактарызаваць эпоху, у якой жывём, пазыўным лозунгам магло б стаць слова „смутак” з усімі яго вытворнымі: заклапочанасць, клопат, прыгнечанасць, скарэнне, дэпрэсія і г.п. Жывуць людзі, якія ўключаюць тэлевізар толькі на прагноз надвор’я, бо мяркуюць, што толькі там можна пацуць прамяністы прагноз для нашых натуўлівых дзён. Калі бяруць газеты (у тым ліку і духоўнага зместу) з надзеяй прачытаць нешта, што агрэе іхняе жыццё іскрай радасці, як жа часта перажываюць расчараванне: і там запанавалі жал, нараканні, папрокі за памылкі (чужыя), мармытанне, незадавальненне. І памыляецца той, хто думае, што гэтая журба бярэцца са складаных грамадска-гаспадарчых абставін — бо гэтак дзеіцца і ў багатых краінах. Колішні філосаф Фрыдрых Ніцшэ, заядлы вораг хрысціянства і хрысціян сказаў пра сібарытаў: „яны выглядаюць недастаткова збаўленымі, на іх тварах не адлюстроўваецца радасць”.

Святая Ноч

У святочныя дні па ўсіх кутках свету на ўсіх мовах будзе гаворка пра Святую ноч, загучаць калядкі. Толькі гэтыя дзве тайны — Нарджэння і Уваскрэсення — адзначаюцца ноччу. Гэта вялікія начныя святы з’яўляюцца напоўненымі вяселлем пачаткамі нашага збаўлення, нясуць навіну дня, якога чакаем. Сымвалізуюць пачатак перамогі ў векавечны дзень. Таму гэтыя тайны з’яўляюцца святамі найсвяцейшай ночы.

А што пра ноч можам прачытаць у Свяшчэнным пісанні? Ноч мае ў сабе нешта з загадкавай шматабяцальнай двухсэнсавасці. Ці не знамянальны час, у якім ніхто не зможа дзейнічаць (Іаан, 9:4) цемрай і ценем смерці, у якім мы, грэшнікі, жывём (Іл., 1:79), каварнай цемрай, ахутваючай нас, у якой нельга нам астацца (Іаан, 12:35-36)? Ці ж кожная ноч не нагадвае той ночы, калі Ён быў прададзены, калі выйшаў Іуда, той, пра якую можна меркаваць, што зайшла ўжо далёка і на канец прыходзіць дзень (Рым., 13:12), ночы, у якую не запатрабуюць ад чалавека душы (Іл., 12:20) і над якой павісае пагроза, што можа абярнуцца ў бяздонную цемру? Аднак, нягледзячы на гэта, ноч — гэта пара, у якую прыйдзе Збавіцель на начную трапезу (Мф., 12:6). Ноч можа стаць парой відзежаў, напоўненых суцяшэннем і Божымі парадамі (Дз., 16:9; 18:9), пара, калі Сын

малітоўна ўзнімае сэрца Бацьку (Іл., 6:12). А ці ноч, у якую Ён з’явіўся на зямлю ў цёмнай стайні, не была напоўнена спевам анёлаў?

Сёння, мацней чым калі-кольвечы, трэба нам думаць, што і наша ноч ператвараецца ў Святую ноч. Дзень без вечара яшчэ не з’явіўся. Ноч у сваёй сутнасці не з’яўляецца святой ноччу, не з’яўляецца жаласнай цемрай, якую чалавек часта праклінае. Аднак наша ноч няёмольна выйшла на шлях ператварэння ў Святую ноч, бо нарадзіўся Ён, Сын і Слова Бацькі на векавечнасць, таму што Ён, народжаны ноччу, не з’яўляецца Дзіцём часу, дня і ночы.

У гэту адзіную ноч асвячаецца і збаўляецца кожная ноч. Можам ноч праслаўляць, веруючы, што і яна Божая: „Твой дзень і Твая ноч” (Іс., 73:16).

Вачыма нашай веры бачым у тую ноч векавечнае святло.

Святую ноч адзначаем як золак, пасля якога сонца больш не зайдзе. Хрысціянскае чаканне не адчайнае, але сур’ёзнае, разумнае і дастойнае чалавека, гэта мудрае ўздзеянне на другога чалавека.

Вяртаючыся да згаданага бязмежнага смутку хрысціян, трэба падкрэсліць, што калядная радасць не падае на нас зверху і нечакана. Яе носьбітамі з’яўляюцца і астануцца людзі.

А нашу сутнасць відаць нават на нашых вуліцах, на прахожых. У прынцыпе ўсе маюць сум на тварах. Ніхто не сузірае другога чалавека, усе спяшаюцца, не вітаюцца ўзаемна і вельмі рэдка заўважаецца ўсмешка на вуснах. А калі б так сустраканай асобе ўсміхнуцца... Ці ж не можа так быць, што тая асоба чакае гэтага, што нехта тую ўсмешку заўважыць. І ў адказ твары развеселяцца прамяністай радасцю, каляднай радасцю...

Многія-многія людзі маюць права на нашу зацікаўленне, на наша слова і на нашу падтрымку. І ў нас паяўляецца абавязак, задача ў іх карысць, нават у выглядзе сардэчнай думкі, прывітання ці згадання ў ціхай малітве. Мы пакліканы для дабраслаўлення ўсіх, каго сустракаем.

Хто прытрымоўваецца любові, той астаецца з Богам, і Бог з ім.

Міхал Мінцэвіч

Дарогія Чытальні, вішваем Вас са Святамі

Рэдакцыя

РАЗАМ З „НІВАЙ” — ДОМА, НА ПРАЦЫ, ВА ЎСТАНОВАХ

Вялікая прамоцыя для падпісчыкаў (прэнумератараў) „Нівы”!

Прыватныя асобы, фірмы, самаўрадавыя і дзяржаўныя ўстановы! Калі Вы яшчэ не зрабілі падпіскі на наш тыднёвік на 2008 год, дык спяшайцеся. Калі да канца студзеня Вы на пошце, у кіёсках „Руху” і „Кальпортэра” або ў рэдакцыі падпішацеся на „Ніву” да канца 2008 г. і прынясеце непасрэдна або дашлеце па пошце распіску аб падпісцы да 15 лютага 2008 г. у сакратарыят газеты, Вас чакаюць узнагароды!!!

Кожны адзін падпісчык (прэнумератар) атрымае бясплатна апошняю, выдадзенаю нашай рэдакцыяй кнігу „Час трывогі і надзеі. Штодзённае жыццё беларусаў Беларусточчыны ў 1944–1956 гадах”. Кніга з’яўляецца запісам успамінаў нашых дзядоў і бацькоў пра іх цяжкі пасляваенны лёс. Шмат увагі і дакументаў адводзіцца спаленым вёскам і загінуўшым там людзям. Кніжка мае перш за ўсё трапіць толькі да падпісчыкаў.

Калі Вы, Ваша фірма ці ўстанова падпішацеся на 2 экзэмпляры „Нівы”, тады апрача кніжкі атрымаеце яшчэ бясплатна кампакт-дыск і касету з цікавай беларускай музыкай калектываў Беларусточчыны.

Калі ў Вас будзе жаданне падпісацца на 3 і больш экзэмпляраў „Нівы” да канца 2008 г., апрача вышэйпералічаных падарункаў Вы атрымаеце падборку ўжо недаступных у распаўсюдзе рэдакцыйных выданняў ды іншыя неспадзяванкі.

МНОГА КОЖНЫ З НАС ГУБЛЯЕ, КАЛІ „НІВЫ” НЕ ЧЫТАЕ.

Каб не загубіць мясцовых традыцый

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Апошнім часам на Гайнаўшчыне ўзнікае штотым больш агратурыстычных кватэр, якія прапануюць турыстам намнога таннейшы начлегі, чым гасцініцы. Гаспадары часта прыздабляюць хаты і панаворкі на даўні лад, а некаторыя нават перакрываюць дамы і гаспадарчыя будынкі саломай або чаротам. Жанчыны ўпрыгожваюць гасцінныя пакоі макаткамі, іконы ў кутках прыгожымі вышыванымі ручнікамі. Некаторыя гаспадыні прапануюць харчаванне паводле рэцэптур мамаў або нават бабуляў. Адным гаспадарам вяртанне ў мінулае атрымліваецца лепш, другім — крыху горш, але большасць аматараў агратурыстычнай дзейнасці стараецца прыцягнуць прыездных нейкай адметнасцю, ну і, зразумела, хочучь паказаць турыстам сваю гасцінасць і заахваціць да чарговага вяртання на адпачынак менавіта ў іх дом. Нават уласнікі кватэр, распаложаных непасрэдна ў Белавежскай пушчы або ў сутыкненні з ёю, якім да гэтай пары самы займальны лес Еўропы рабіў велізарную рэкламу, вымушаны інвеставаць, каб паправіць начлежныя ўмовы і затрымаць на даўжэй аматараў пушчанскай фауны і флоры. Беларускае культура, праваслаўнае веравызнанне і багатая гісторыя рэгіёна сталі якраз тымі атракцыёнамі, пра якія дапытваюцца прыезджыя, пасля пешаходных ці веласіпедных прагулак па Белавежскай пушчы або летняга адпачынку на Семяноўскім вадасховішчы. Нават старэйшыя людзі, якія ведаюць цікавыя легенды і гадзінамі маглі б сказаць пра жыццё ў мінулым у прыпушчанскай ваколіцы, вымушаны папаўняць свае веды па гісторыі рэгіёна. Значыць, увесь час трэба нечаму вучыцца і нешта папраўляць у агратурыстычнай дзейнасці, каб не астацца ззаду. Узнікае пры гэтым пытанне, чаму, маючы перад сабой столькі складанасцей, людзі рашаюцца рэгістраваць агратурыстычныя кватэры і распачынаць надта папулярную ў Гайнаўскім павеце дзейнасць (уласнікаў агратурыстычных кватэр можна на Гайнаўшчыне лічыць у дзесятках).

Козыры і цяжкасці агратурыстычнай дзейнасці

Каб адказаць на такое пытанне, трэба высветліць хто можа займацца агратурызмам і якімі льготамі карыстаюцца ўласнікі агратурыстычных кватэр.

Аказваецца, што агратурыстычнай дзейнасцю ў кватэрах, распаложаных па-за гарадамі, могуць займацца асобы, якія адначасна займаюцца сельскай гаспадаркай і хочучь падзарабіць, прапануючы турыстам начлежныя месцы (іх колькасць абмежаваная) і харчаванне, а таксама дадатковыя паслугі, напрыклад, падрыхтоўка вогнішча, прагулка на возе ці санях. Каб пачаць займацца агратурызмам, дастаткова зарэгістраваць гэтую дзейнасць у сваёй гміне. Гаспадары, якія займаюцца агратурызмам, не мусяць рэгістраваць сваіх даходаў і весці фінансавыя разлікі, так як іншыя суб'екты гаспадарчай дзейнасці. Не плацяць яны таксама ад сваёй дзейнасці падаткаў. Зараз, калі землеўладальнікі лічацца нават жыхары гарадоў, у якіх маецца звыш аднаго гектара поля, могуць яны перасяляцца ў бацькаўскія хаты, распаложаныя на вёсках, і пачынаць займацца агратурызмам. Перашкодай для многіх аматараў агратурыстычнай справы была нястача грошай, каб пры-

Мікола Корх багата аздобіў сваю агракватэру

стасаваць свае дамы да даволі жорсткіх жыллёвых умоў, якія правяраюцца пасля рэгістрацыі дзейнасці. Трэба прыставаць да начлежных паслуг пакоі, зрабіць ваннаы і туалеты, не гаворачы ўжо аб паправае эстэтыкі дамоў звонку і пакояў усярэдзіне, без чаго цяжка будзе заахваціць турыстаў зняць начлег. Калі я ў мінулым наведаў гаспадары, які рамантаваў свой дом і на даўні лад прыстаоўваў яго для агратурыстычнай дзейнасці, ён якраз падоўжваў стары ложкак, паколькі з кароткімі ложкамі, якімі карысталіся ў мінулым невысокія яго ўласнікі, не зможа зарэгістраваць сваёй кватэры. Пасля ўваходу Польшчы ў Еўрасаюз паявіліся вялікія магчымасці атрымаць дафінасанне да інвестыцыі ў жылля дамы, якія прыстаоўваюцца да агратурыстычнай дзейнасці, размерам нават да некалькіх соцень тысяч злотых. Такімі магчымасцямі карыстаюцца ўжо людзі на Гайнаўшчыне, але тормазам з'яўляюцца дакладныя разлікі, якія трэба зрабіць пасля рэалізацыі інвестыцыі, каб атрымаць дафінасанне. Спачатку трэба ўсе рамонтны праводзіць за свае грошы, збіраць рахункі ад выканаўцаў рамонтных работ, камплектаваць квітанцыі за закупленыя матэрыялы і толькі пасля заканчэння ўсіх прац можна разлічваць на вяртанне да 50% коштаў усёй інвестыцыі. Калі б аказалася, што інвестыцыя або разлікі былі праведзены нязгодна з еўрасаюзнымі патрабаваннямі, нават у невялікай ступені (і нельга гэтага паправіць), перад носам у гаспадары могуць прайсці (нездабытымі) нават 150 ці 200 тысяч злотых планаванага ім дафінасанна з еўрасаюза і дзяржаўнага бюджэтаў.

Даходы ад агратурыстычнай дзейнасці вельмі розныя і ў вялікай ступені залежаць ад распалажэння кватэр (і, зразумела, ад якасці паслуг). Найбольш турыстаў зацікаўленых начлежнымі месцамі ў прыватных дамах у Белавежы і яе наваколлі. Апошнім часам штотым большым попытам карыстаюцца начлежныя паслугі ў Масеве, Нараўцы і яе наваколлі, а таксама ў вёсках Гайнаўскай гміны, распаложаных у Белавежскай пушчы. Але ўжо ўласнікам кватэр воддаль ляснага масіву трэба намнога цяжэй папрацаваць, каб заахваціць гасцей з Польшчы ці замежжа. Калі адны аматары агратурыстычнай справы летам ледзь паспяваюць прыбіраць пакоі чарговым турыстам, у іншых дамы пустуюць у чаканні гасцей. Для адных людзей агратурызм становіцца галоўным заробкам, а для другіх дае невялікія даходы.

Што з прамоцыяй агратурыстычных кватэр?

Мікола Корх з Кархоў (афіцыйнае названне Краськаўшчына) Дубіцкай гміны, карыстаючыся сваімі мастацкімі здольнасцямі, вельмі прыгожа аздобіў сваю агратурыстычную кватэру ды сабраў старыя прылады і даўню вопратку. Яго дом распаложаны на сутыку з Белавежскай пушчай, паўтары кіламетра ад Бахмацкага вадасховішча. Разам з сямейнікамі займаецца ён прамоцыяй сваёй кватэры, карыстаючыся сваімі сайтамі і рэкламнымі матэрыяламі. Разлічвае таксама на дапамогу гмінных і павятовых улад. Гаспадар прапануе турыстам прагулку на веласіпедзе і брычцы, а таксама сваё здаровае харчаванне. Аднак паток гасцей апошнім часам выдатна скараціўся.

— Прыязджае да мяне штотым менш турыстаў, якія пабывалі б даўжэй чым два дні. Калі яшчэ чатыры гады таму заказы паступалі амаль на ўсё лета, то ўжо ў гэтым годзе толькі адна сям'я з чатырох асоб з Познані наняла ў мяне кватэру на 10 дзён, а амаль усе астатнія турысты хацелі наймаць пакоі толькі на выхадныя. Калі палічыць працу растратаную на прыбіранне пакояў і змену пасцелі, то найманне кватэры на адну ноч траціць сэнс, — разважае Мікола Корх. — Не ведаю, ці людзі ў Польшчы так пабыднелі, ці можа так пабагацелі, што пачалі адпачываць за мяжой.

Прамоцыяй агратурызму займаецца Белавежскае агратурыстычнае аб'яднанне „Зубр”, да якога належыць, хіба, большасць уласнікаў прыватных агракватэр у Белавежы і іншых мясцовасцях Гайнаўскага павета. З дапамогай еўрасаюзных сродкаў і Павятовага староства ў Гайнаўцы выдавалі яны карты з памечанымі на іх агратурыстычнымі кватэрамі (згуртаванымі ў аб'яднанні) і інфармацыяй пра турыстычныя паслугі. Аб'яднанне займаецца таксама іншымі формамі рэкламы агратурызму, між іншым, на інтэрнэтных сайтах. Агратурыстычную дзейнасць актыўна падтрымоўваюць прадаўнікі Аддзялення прамоцыі Гайнаўскага староства, хаця б выдаючы і распаўсюджваючы рэкламныя матэрыялы ў час выставак на турыстычных біржах у Польшчы і за мяжой. Многаму можна таксама даведацца пра турыстычныя атракцыёны Гайнаўскага павета і агратурыстычную начлежную базу ў Цэнтры турызму рэгіёна Белавежскай пушчы, які дзейнічае ў структуры Павятовага староства ў Гайнаўцы. На афіцыйных сайтах па-

асобных гмін таксама можна знайсці інфармацыю пра агракватэры на Гайнаўшчыне. Аднак у адных гмінах можна зрабіць гэта вельмі хутка, напрыклад, у Дубіцкай гміне, у іншых трэба многа намучыцца, каб дадумацца, дзе знаходзіцца інфармацыя пра агратурыстычныя кватэры. Мае суразмоўцы, уласнікі агратурыстычных кватэр, лічаць, што трэба яшчэ больш сродкаў для Гайнаўшчыны і Падляшскага ваяводства на прамоцыю нашага агратурызму ў краіне і за мяжой.

— Я належу да згуртавання „Зубр”, але яго дапамога ў рэкламе маёй агратурыстычнай кватэры зусім недастатковая. Рэкламай вясковага турызму займаецца наша Староста ў Гайнаўцы і гмінныя ўлады, але інвестыцыі на гэтую справу павінны быць яшчэ большымі, чым зараз, — заяўляе Сцяпан Чабай з Новага Беразова, вядомы ў галоўным з-за абсталевання сваіх хатаў, збудаваных у канцы XIX стагоддзя, на даўні лад і гадоўлі страусаў.

— Я дзейнічаю па-за згуртаваннем „Зубр”. Сам стараюся прабівацца з рэкламай маёй кватэры і дабіваюся, каб інфармацыя пра маю дзейнасць змяшчалася на розных інтэрнэтных сайтах і ў друкаваных матэрыялах. Зараз замала інфармацыі пра агратурыстычныя кватэры Гайнаўшчыны на сайтах Падляшскага ваяводства, хаця больш на старонках Гайнаўскага староства і гмін, але гэтага таксама замала, — кажа Міхал Філяновіч са Скарышова. — Хаця апошнім часам многа рабілася, каб вызначыць турыстычныя шляхі па нашых дарогах, то інфармацыя пра іх даволі сціплая і непрыветная для турыстаў, якія хутка праязджаюць на машынах. Напрыклад, у Нарве (побач якой распаложанае Скарышэва — А. М.) патрэбна вялікая дошка з інфармацыяй пра турыстычныя атракцыёны каля парку або на стаянцы каля царквы, дзе затрымліваюцца турысты.

Калі адны нашы гаспадары стварылі ўжо адпаведныя ўмовы для агратурыстычнай дзейнасці і навучыліся ўмела прадаваць свае паслугі, а іншыя, карыстаючыся еўрасаюзнымі сродкамі, хочучь рэалізаваць сур'езныя інвестыцыі, можна было б паспрабаваць прыцягнуць гасцей з Беларусі, Расіі ці Украіны, якія без праблемаў маглі б дагаварыцца з гаспадарамі прыпушчанскіх кватэр. Некаторыя ўласнікі агратурыстычных гаспадарак падрыхтаваны ўжо да прыёму турыстаў з Германіі, Аўстрыі ці Англіі, якія ахвотна прыязджаюць у Белавежы, каб пасля наведаць запаведнік і прагуляцца па пушчы, але прамоцыя культурнай і рэлігійнай адметнасці прыпушчанскай тэрыторыі ў заходніх краінах яшчэ недастатковая. Белавежскія гатэлі больш паспяхова рэкламуюць свае паслугі ў замежных краінах, а невялікі індывідуальны капітал, які можна атрымаць з агратурыстычнай дзейнасці, абмяжоўвае рэкламу паслуг прапанаваных вясцоўцамі.

— Замежныя госці прыязджалі да мяне, прачытаўшы артыкулы пра маю дзейнасць у вядомым у свеце турыстычным часопісе „Паскаль”, ці іншых даступных у замежных краінах выданнях. Магло б быць больш інфармацыі пра нашу дзейнасць, прэзентаванай на розных мовах у замежных краінах, — лічыць Сцяпан Чабай з Новага Беразова, які менавіта дзякуючы старому будаўніцтву і рэгіянальнай зале робіць таксама рэкламу за мяжой для іншых агратурыстычных кватэр.

(працяг будзе)

Як пазнаць праўду?

У канцы лістапада пачуў я па тэлебачанні, што ўрад Яраслава Качынскага на працягу двух гадоў знаходжання пры ўладзе задоўжыўся за мяжой на большую суму, чым калісьці экіпа Герка. Думаў я, што гэтую вестку паўтараць яшчэ раз у галоўных навінах у 19³⁰, але, на жаль, не паўтарылі. Пры гэтым трэба сказаць, што геркаўская экіпа, калі брала пазыкі за мяжой, дык у краіне будавалі за іх жылля дамы, новыя дарогі ды прадпрыемствы. У той час работы ўсім было ўдольвае, не было беспрацоўя. Калі гэта праўда, што ўрад Качынскага так задоўжыўся за мяжой, дык адразу ўзнікае пытанне: што яны пабудавалі за гэты перыяд? Ні аўтастрад, ні жылля і ўвогуле нічога добрага не зрабілі. А што ў краіне памешала беспрацоўе, дык толькі з-за таго, што кваліфікаваныя кадры, якіх наша дзяржава вывучыла за вялікія грошы, з'ехалі за мяжу і там даюць даход, плацячы падаткі. На маю думку, журналісты цэнтральных газет, як чацвёртая ўлада, не павінны маўчаць, а толькі высветліць справу запазычанасці нашай дзяржавы. А калі сапраўды качынская экіпа нарабіла такіх даўгоў, дык цяпер няхай адказвае за свае ўчынкi.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Вігілійная сустрэча студэнтаў з Беларусі ў Познані

Увечары 18 снежня 2007 г. у семінарыі Таварыства Хрыстовага ў Познані адбылася каляндная сустрэча студэнтаў з Беларусі і сяброў нашай Бацькаўшчыны за святочным вігілійным сталом. Гэтая сустрэча напярэдадні Божага Нараджэння, арганізаваная беларускімі семінарыстамі, якія вучацца ў Познані, прайшла ўжо ў чацвёрты раз.

Сёлетняя сустрэча сабрала каля дваццаці чалавек, сярод якіх былі рэктар Вышэйшай духоўнай семінарыі Таварыства Хрыстовага, старшыня Таварыства аматараў Віленскіх земляў, кіраўнік культурна-асветніцкага цэнтра ў Познані. Цэнтральным момантам вігілійнай сустрэчы стала малітва за Беларусь. Пасля гэтага было дзяленне аплаткамі, узаемныя пажаданні і сяброўская размова за кубкам духмянай кавы.

Як жа цудоўна, што такія сустрэчы, якія яднаюць нашых землякоў на чужыне, сталі ўжо добраю традыцыяй!

Семінарысты Таварыства Хрыстовага з Познані

Ляўкова — Лешукі

Урэшце ссеклі!

Два гады радны Ляўкова (Нараўчанская гміна) змагаўся за тое, каб ссеклі хмызнякі на абочынах адрэзка павятовай дарогі са Старога Ляўкова ў Лешукі і далей у Сушчу. Праўленне павятовых дарог у Гайнаўцы давала ўсялякія абяцанкі і ўсё новыя тэрміны іх выканання.

Дык вось урэшце рэшт у пачатку мінулага снежня кустоўе паабалал дарогі ссеклі. Частку галля забралі, частку спалілі. Дарога стала куды больш бяспечнай, асабліва на паваротах і на скрыжаванні. Добра бачнымі сталі дарожныя знакі. А тут раней здарыўся нават смяротны выпадок, у якім загінула жанчына.

(ян)

Гацькоўскі клопат

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Празмернае багацце не дае чалавеку заснуць, — напісаў біблейскі прапаведнік (Экл., 5:11). Гэтая старая мудрасць актуальная і зараз, з якога б боку на яе ні глянуць, у тым ліку і з гміннага аспекту.

Прыродна-гістарычным багаццем Бельскай гміны з'яўляюцца Гацькі, а дакладней — захаваны побач вёскі комплекс гістарычных памятак так прыроднага, як і антрапагеннага паходжання; пра гэта было на нашых старонках не надта даўно. Калі б таго комплексу не было, можна было б спаць спакойна і чынавенству, і насельніцтву, ніхто б з-за таго багацця не турбаваў бы іх. Ну, хаця б, для прыкладу, розны вучаны варшаўскі і беластоцкі народ, што расхвальвае Гацькі, быццам у славутай байцы Крылова лісіца варонін спеў. Што тут усё такое прыгожае — і прырода, і археалагічныя помнікі, і культурная спадчына. Адно толькі разяўляй здзубу, і то як найшырэй. А людзі нашы не лыкам шытыя, ведаюць, што ад такіх пахвал толькі бяды чакаць; ведаюць, што трэба такім даваць адпор, каб чаго горшага не было...

21 снежня 2007 года ў канферэнц-зале Бельскай гміны адбыўся семінар, прысвечаны канцэпцыі прыродна-ландшафтнага комплексу ў Гацьках. Гледачамі і слухачамі гэтага мерапрыемства былі жыхары Гацькоў ды некаторыя чыны бельскай Гміннай управы. Каштоўнасці Гацькоў прэзентавалі і расхвальвалі: прафесар Збігнеў Кабылінскі з Інстытута археалогіі і этналогіі Польскай акадэміі навук у Варшаве, доктар Дан Валкавыцкі з Беластоцкай палітэхнікі ды доктар Артур Гавел з Падляскага музея ў Беластоку.

Гацькі, як сказаў прафесар Кабылінскі, з'яўляюцца вялікім археалагічным скарбам ад каменнай эпохі па ранняе сярэднявекі, тут чатыры тысячы гадоў нашай гісторыі. На працягу згаданага часу ў Гацьках быў важны сусветны — у межах тадышняга сусвету — цывілізацыйны цэнтр — культура, культурны і вытворчы. Тут раскрыта найранейшае ў маштабе Еўропы славянскае паселішча, па якім можна меркаваць пра гісторыю славян у шырокім ракурсе. І ў гэтым месцы прафесар Кабылінскі прапануе стварыць **культурны парк**, які б забяспечыў ахову помнікаў, навуковыя даследаванні і адукацыю ў павязі з даходным турызмам. Шмат такіх археалагічных рэзерватаў зараз у Германіі і Даніі ці нават у польскім Віскупіне...

Доктар Валкавыцкі звярнуў увагу на шмат унікальных раслін, якія захаваліся ў наваколлі Гацькоў, асабліва на камах, у тым ліку і тэрмафільных, і рэліктавай лесастэпавай флоры, якая развівалася ў пасляледавікоўі. Многія з гэтых рэліктаў — у маштабе Еўропы — апынуліся пад пагрозай гібелі. І гэтая пагроза не ад традыцыйнага сельскага гаспадарання, але ад адмовы ад яго! Бо цяпер, калі з сенажаццяў знікае жывёла, асабліва авечкі, пачынаюць там расці кусты і дрэвы, якія выцясняюць захаваныя рэлікты ў нябыт...

Доктар Гавел асабліваю ўвагу

Фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Міраслаў Стэпанюк, Збігнеў Кабылінскі, Артур Гавел і Дан Валкавыцкі

прысвяціў архітэктурнай спадчыне сённяшніх Гацькоў. Асталося яе ўжо нямнога, а і тыя рэлікты, калі не будзе неадкладнага паратунку, могуць неўзабаве счэзнуць назаўсёды з мясцовага краявіду. Вылучыў ён адно чатыры традыцыйныя хаты, з якіх тры зараз пустыюць, „апрацоўвае” іх час. Але і чалавек не спіць у працэсе элімінацыі мясцовай спадчыны. Даследчыкам былі паказаны здымкі адной хаты, зробленыя чатыры гады таму і цяпер. На першых відаць традыцыйныя вокны, трохстворкавыя, з усім іх дэкорам; на цяперашніх тыя ж вокны з адной сірочай пластмасавай створкі... Спадар Гавел паказаў прысутным тое, чаго яны, магчыма, з-за сваёй штодзёншчыны, і не заўважалі: аканіцы, надаконнікі, падстрэшнікі, навугольнікі, франтоны, інтэр'еры хат, платы, дахі, камяні з крыжамі ды нават фрагменты старых садоў...

Апошняе выступленне можна лічыць тым стрыжнем, вакол якога разгарэліся пасля страці, бо менавіта яно паказала, у якім напрамку можна і варта схіляць канцэпцыю далейшай будучыні ўсяго гацькоўскага комплексу. Бо да гэтай справы, як хіба бадай да ўсяго, ёсць розныя падыходы. Ян Мордань, жыхар Гацькоў не з нараджэння, але з выбару, хіліць справу ў максімальскі бок — каб будучым комплексам ахапіць як найбольшую прастору. Але гэта вынікае не з ягонай мегаламаніі, толькі з шырокіх грамадска-культурных прадпасылак. Менавіта, абапіраючыся на вызначаныя археалагічна-гістарычныя каштоўнасці, ён хоча вярнуць мясцовым сялянам не толькі бытавую прыгажосць, пакінутую тут мінулымі пакаленнямі, але і прылягаючую да вёскі зямлю, што ў розны час была адміністрацыйна забраная вясцоўцам. Таму ён настойліва патрабуе ўтварыць не проста **прыродна-археалагічны запаведнік**, але, менавіта, **культурны парк**, які б уключаў яшчэ і грамадска-культурную абалонку запаведніка, разам з вёскай і навакольнымі грунтамі! Гэта стварыла б адзіны грамадскі арганізм з яго не толькі археалагічнай, але і культурнай гісторыяй. Бо цяпер справы маюцца так, што грунты атрымалі ў карыстанне людзі з зусім

вонкавай культурнай прасторы, якія не гарантуюць не толькі павагі да мясцовай культурнай спадчыны, але і могуць ствараць небяспеку для спадчыны археалагічнай.

А як жа ўспрымаецца той культурны кампанент мясцовым насельніцтвам? Тут то і ўся загваздка. На гэтую праблему звярнуў увагу і першы ўдзельнік дыскусіі, заўважаючы, што патрэбны тут інтэгратар грамадства і вядучы справу суб'ект. Што ж ён мог мець на думцы? А тое, што ў Гацьках людзі дэзінтэраваныя, раз'яднаныя, не маюць супольных мэтаў.

Згаданы прамоўца ў ролі інтэгратора і вядучага праект суб'екта бачыць тут гміну. А гміна, гэта гмінныя чыны, якія трымаюцца свайго падыходу да справы. Войт Бельскай гміны Раіса Раецкая заявіла на сам пачатак, што гміна, а не згуртаванне „Гай” (якое з Янам Морданем змагаецца за вяртанне зямлі гацькоўскім сялянам) належыць да еўрарэгіёна „Белавежская пушча”. Што гміна прызначыла ўжо на гацькоўскі праект 40 тысяч златаў. Што на тэрыторыі гміны, у Баньках, атрымаў кватэру археолаг Дарыюш Краснадэмбскі. Што 35 гектараў запаведнай тэрыторыі забраніравана пад праект. І паклапацілася пра жыхароў Гацькоў:

— Калі будзе культурны парк, то што з жыхарамі? Я не магу загадаць захавання старога будаўніцтва. Гэта жыхары маюць паказаць сваю сілу. У Плёсках мая сям'я аднавіла сваю старую хату на традыцыйны лад без загадаў звонку. Гміна робіць што можа, каб аб'ект у Гацьках быў такі як трэба. Мы ў гэтай справе звярталіся да ваяводы, але ваявода маўчыць. Наша дзейнасць не супраць Гацькоў, але я не магу рабіць так, як хтось звонку мне загадвае...

Апошняя заўвага падразумывала дзейнасць Яна Морданя. У абарону сваіх рацый спадарыня Раецкая спалася нават і на сваю дасведчанасць у гміннай працы, але гэтая спасылка была ўжо ў адрас вучоных гасцей, якія настойвалі на больш аб'ёмістую канцэпцыю **культурнага парку**, якую можа ажыццявіць сама гміна, не абіваючы парогаў ваяводы.

— У Міністэрстве культуры і нацыянальнай спадчыны **працяг** 11

Тканіны ў Ратушы

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Падляшскі музей у Беластоку, якога асноўныя зборы змяшчаюцца ў Ратушы па вул. Рынак Касцюшкі, 10, супрацоўнічае з беларускімі музеямі. У апошні час галоўны захаваўнік Войцех Кавальчук падпісаў новыя дамовы аб супрацоўніцтве з брэсцкімі і гродзенскімі краязнаўчымі музеямі. Арганізавацца будуць таксама супольныя экспазіцыі калекцый. У снежні сарганізавана была выстаўка „Суканья тканіны” („Tkanina dwuosnowowa”), на якой паказаны былі зборы дываноў, поцілак, пакрываў, радзюжак з Ратушы, Дзяржаўнага этнаграфічнага музея ў Варшаве, Музея сельскай гаспадаркі ў Цеханоўцы, Паўночна-мазавецкага музея ў Ломжы, Рэгіянальнага музея ў Седльцах і Абласнога краязнаўчага музея ў Брэсце. На жаль, не змаглі перасячы польска-беларускай мяжы са сваімі зборамі этнографы з Дзяржаўнага археалагічна-гістарычнага музея ў Гродне.

Прадстаўнікі брэсцкага музея якраз з ходу прыехалі ў Беласток з канферэнцыі „Народнае мастацтва ўчора, сёння і заўтра”, прысвечанай творчасці народных умельцаў.

— Мы хацелі паказаць старых майстроў, якія былі, і яшчэ працуюць, ствараюць сёння, і дзяцей, якіх яны навучылі і вучаць свайго ўмельства — той заўтрашні дзень, — кажа Святлана Гуляева, навуковы супрацоўнік, якая разам з загадчыкам філіяла брэсцкага музея Васілём Гуляевым прывезла брэсцкія народныя скарбы. — У нас былі не толькі дываны, але і розная вышыўка, вырабы з драўніны, саломкі і гліны... Супрацоўніцтва з гэтым музеем толькі пачынаем. Спаводар Кавальчук прыехаў быў да нас, паглядзеў нашы фонды, экспазіцыі, і папрасіў пазычыць у нас на гэту экспазіцыю чатыры працы. Паглядзеўшы вось гэтую выставу, бачыцца іншы характар нашага ткацтва, хоць тэхналогія падобная — дзве асновы, два вуткі. У нас у Камянецкім раёне засталася пятаццаць ткаляў, якія ўмеюць ткаць суканья дываны. Мы хочам, каб гэта не прапала; стварылі мы пад Белавежскай пушчай у невялікай вёсачцы Падбела такі клас, пры цэнтры культуры, у які ходзяць займацца і вучні, і дарослыя жанчыны. Сталі яны ткаць ужо для сваіх патрэб. Найстарэйшай ткалі, Анне Дзянісаўне Жук, 81 год. Выкладае сваё майстэрства там Надзея Грыцук з Пашукоў, якой навучыла ткаць не маці, а іншыя сялянкі, якія ткалі суканья дываны, а поўнасьцю вывучыла яна ткацтва ў свае 23 гады. Прыходзяць жанчыны нават да яе дахаты, у розны час, і з суседніх вёсак (з Пашукоў у Падбелу недалёка)...

— Былі складанасці з прывязаннем экспанатаў у Беласток, — дадае Васіль Гуляеў. — Звычайна можна было б сесці ў машыну

Васіль і Святлана Гуляевы прывезлі рукадзелле майстроў з Брэстчыны

і прывезці. Мы самі ехалі суткі. Ды ж гэта экспанаты. На мяжы спынілі музейнікаў з Гродна, таму іх стэнды на выставе пустыя.

— Беларускія майстрыхі ўводзяць і свае, сучасныя ўзоры, больш раслінныя — асабліва папулярныя ружы, гронкі вінаграду. Больш на іх думку эфектныя. Вядома, найчасцей самі яны нітак не рыхтуюць, як калісьці, прадучы воўну, фарбуючы іх. У нас ёсць у Брэсце Дывановы камбінат, дзе можна набыць ніткі ўсіх колераў, трошкі дададзенага ў іх штучнага матэрыялу, дык яны мацнейшыя, іх не так ёсць моль; тыя ніткі ўжо апрацаваныя. Таму нашы ткалі з задавальненнем карыстаюцца ніткамі гэтага камбіната... Вось, гледзячы на тканіны на гэтай выставе відна крыху іншую тэхналогію. У вас, выткаўшы дыван, яго не прасуюць. У нас абавязкова змочваюць вадой і адпрасоўваюць. Калісь такія дываны вешаліся на сценах. Цяпер робяць камплекты — на сцяну, на канапу, на ложка, на крэслы, на лаву. Нават на падлогу, калі з тоўстых нітак.

— У нас вельмі папулярныя ходнікі з дзертых аначак. Ці вашы

лі, дзякуючы імпульсу якраз з Польшчы. Калі мы ў 1996 годзе рабілі выстаўку „Падвойныя тканіны Польшчы і Беларусі”, прыязджалі да нас вашы вучоныя, і разам з нашымі разведалі тэрыторыю, дзе што з гэтых тканін у нас ёсць. Знайшлі і тканіны, знайшлі і ткачы. Каторая з іх ужо і не ткала, тая-сяя забыла штосьці... Каб мець воўну, трэба было мець авечак... Пакуль па вёсках трымалі авечак, была і воўна, было з чаго ткаць. Цяпер ужо купляюць гатовыя ніткі... Вось тады з таго старога, што знайшлі, зрабілі мы выстаўку ў Мінску. Пасля гэтага ў Камянецкі сталі мы іх там разварушваць, шукаць, вучыць маладых і старэйшых. А ў вёсцы Падбела як атрымалася: якраз прыехалі да мацярок жанчыны, якія чакалі нараджэння дзіцяці, або толькі што нарадзілі. І пайшлі яны да той Надзеі Грыцук, у якой у хаце стаялі кросны. І тыя кабеты навучыліся, і іншых пачалі вучыць. Цяпер жанчыны з гэтай вёскі, і з суседніх, калі ў іх кросен дома няма, прыходзяць у клуб, садовяцца за клубныя. Цяпер у іх можна набыць тканіны, раней яны рабілі іх толькі для сябе.

Цанілі яны калісьці іх надта ж танна. Цяпер разумеюць, якая каштоўнасць вырабаў народных рук. Прывезлі да нас у апошні час дываны на выстаўку, і напісалі цэны — па 200-300 долараў выходзіць за такі вялікі падвойны дыван. Любяць яркія спалучэнні колераў — карычневы з жоўтым, малінавы з зялёным. Усе нашы дываны — толькі двухколерныя. Ткаць нялёгка справа, трэба мець і сілу.

На выставе паяўляюцца падобныя ўзоры ў майстроў з Падляшша і Беларусі, хоць няма ў іх фігурных выяваў. Найбольш папулярныя — зорка, сонца, кветка, геаметрычны арнамент. Цікавымі прыкладамі з’яўляюцца ткацкія працы Алены Старун з вёскі Старуны. Прыкладам адметнай тэхналогіі з’яўляецца дыван Антаніны Жук з Углян, якая тчэ выпуклыя ўзоры, якія не сустракаюцца нідзе ў Беларусі.

ткалі таксама гэтым займаюцца?

— Ды такія ходнічкі — ужо не падвойнае тканне. Я сама калісьці нарэзала чатыры мяшкі такіх шматкоў і ткаля зрабіла з іх цудоўныя ходнікі. Любяць людзі і ў нас такія ходнічкі. Ткаляў у нас многа, ды падвойным тканнем займаюцца толькі на Камянецчыне. Раней было яно папулярным таксама і ў Пружанскім раёне. Знайшлі мы іх і распаўсюдзі-

Вынікі „Дэбюту-2007” падведзены

На XI Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы „Дэбют-2007”, аб’яўлены Рэдакцыяй „Нівы” і Беларуска-польскай Рэспублікі Польшча, паступіла 20 прац. У групе дзяцей і моладзі падставовых школ і гімназій у конкурсе прыняло ўдзел 6 аўтараў, якія ўсе аказаліся дэбютантамі. У групе ліцэістаў і дарослых працяжэных было 14 прац, а ў ліку іх аўтараў было 4 дэбютантаў.

Журы конкурсу — Надзея Артымовіч, Ежы Плутовіч, Янка Трацяк — на пасяджэнні 21 снежня 2007 г. вырашыла ўзнагародзіць 6 удзельнікаў конкурсу.

У першай групе вылучэнне атрымала **Марыянна Садоўская з Храбустойкі**. «Лепшай падборкай, на мой погляд, з’яўляюцца вершы Марыянкі, асабліва, „Кахаю. Не забуду”, „Найўнасць”, у якіх адчуваецца спроба асэнсавання рэчаіснасці, пацупцёвасць, эмацыянальнасць», — напісаў у абгруктаванні рашэння літаратуразнавец Янка Трацяк, навуковы супрацоўнік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Другое вылучэнне ў гэтай групе атрымала **Кацярына Гева з Нарвы** за верш „Гэта было вельмі даўно”.

У другой групе ў галіне прозы першае месца заваяваў **Віталь Воранаў з Мікушына** за твор „Недарэчы”, а вылучэнне атрымаў **Анатоль Маўчун з Познані** за эсэ „Абрубскія хутары”. Янка Трацяк звярнуў увагу, што напісаны яны прафесійна і добра маймаў.

У галіне паэзіі ў гэтай групе вылучэнне атрымала **Кацярына Панасюк з Кузавы**. «Яе вершы („Нявысланыя лісты”, „... аазіс спакою”, „... столькі затрымалі слоў”), — падкрэсліла журы, — з’яўляюцца лепшымі ў гэтай групе. Праўда, дасканаласць іх некалькі нечаканая для дэбютанкі». Другое вылучэнне ўзяла **Анна Алясюк з Бельска-Падляскага**.

Журы адзначыла, што ў ліку ўзнагароджаных апынулася 4 дэбютантаў: Марыянна Садоўская, Кацярына Гева, Кацярына Панасюк і Анна Алясюк.

Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбылося 29 снежня 2007 г. у Беластоку, пра што напішам у наступным нумары „Нівы”.

Сушча

Раз’ясняюць дзень

11 снежня пасля сёмай гадзіны раніцы ехаў я аўтобусам ПКС у Беласток цераз вёску Сушча (Міхалоўская гміна). Было ўжо відна, але тут усе электралямпачкі вулічнага асвятлення гарэлі!

Вяртаўся я назад з Беластока цераз Сушчу а гадзіне 13.50 і — як не дзіўна — усе электралямпачкі паранейшаму гарэлі. Гэтак было ўвесь дзень.

— Вось багатая гміна! — пасажыры аўтобуса былі ў захапленні.

— Дык, Максіме, мне ў Лешука пра гэтую гміну так не адзін раз гаварылі, — сказаў дзядзька з Ляўкова.

А ў сваю чаргу, ці варта гэтак траціць сваё багацце, у тым выпадку грошы?

(ян)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Вершы Віктара Шведа

Чья цяжэйшая мова?

— Складаная наша мова
Сказаў раптам англічанін.
Shakespeare пішацца слова,
Якое Шэкспір у чытанні.

Талаяк надта доўга маўчаў,
Ды раптам ён азываецца:

— Пішацца ў нас Трус
Бяляслаў,
А Аляксандр Главацкі
чытаецца.

Катэгарычная настаўніца

Тлумачыць настаўніца дзецям
У школе пры кожнай нагодзе,
Што модзі на нашым свеце
Ад Адама і Евы паходзяць.

— Ад малпы паходзяць
модзі,—
Падаў Ясь сівярдэжне таты.
— Разважаць мы таго
не будзем,
Як пляткуюць у вашых хатах.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Нарва ў „Ніве“

Калі экскурсія ў Беласток — тады мусова наведаць „Ніву“! Так думаюць нашы сябры з Сакольшчыны, Гайнаўшчыны, Бельшчыны... У гэты раз, 18 снежня 2007 г., нас наведальі гасцейкі з Нарвы. Гімназісты і працаўнікі гміннай бібліятэкі — амаль усе з'яўляюцца чытачамі нашага

тыднёвіка. Такім чынам яны мелі нагоду пабачыць ды паслухаць як нараджаецца газета. Мы звярнулі ўвагу і на праекты „Зоркі“, на нашы конкурсы ды майстар-класы. Сярод гасцей мы сустрэлі і нашу карэспандэнтку Марыяну Садоўскую, якая нядаўна пабывала на Сустрэчах „Зоркі“.

Пасля пабыўкі ў рэдакцыі нашы сябры падаліся ў кінатэатр. І гэта не канец атракцыёнаў, бо на канец экскурсіі моладзь збіралася пакатацца на коўзанцы. Такі святочны падарунак прыдумалі сваім чытачам працаўнікі нарваўскай бібліятэкі!

ЗОРКА

Мы мусілі ведаць многа калядак!

Рэдакцыя сустрэчанскай газеты *Нрык* правяла гутарку на тэму святкавання Каляд у Семяноўцы. Пра традыцыю і сучаснасць распавялі нам Марыя і Іван Шыманюкі.

- Як калісь рыхтаваліся да Каляд?
- Усю Піліпаўнужанчыны пралі нудзелю, а дзеці і моладзь развучвалі калядкі. Потым хадзілі калядаваць, малодшыя дзеці асобна, старэйшыя асобна. У кожнай групе было па 10-12 чалавек. Мы мусілі ведаць многа калядак, бо спявалі і па заказе. Каляднікі выступалі пад акном, у хату ніхто не пускаў. А як добра праз анно закалядуеш, то ў хаце лямпа гасла...
- Як плацілі каляднікам?
- Давалі хлеб, піражкі, каўбасу. Ніколі не давалі грошай.
- Якія калядкі спявалі ў Семяноўцы?
- У нас, як у кожнай вёсцы, найбольш папулярнымі былі калядкі „Гэн, высокая“, „Дзіўная навіна“, „Скінія златая“...
- А ці цяпер вы сустракаецеся і калядуеце?
- Зараз дарослыя не калядуюць, але прыходзяць да нас людзі з іншых парафій.

Андрэй Аксаміт, 14 гадоў. Калядачка

- Як калісьці выглядала Каляда?
- Калісьці былі толькі аладкі (пляцкі), грыбны боршч і кампот з сшаных груш. Нават не было за што купіць селядца. А зараз усяго многа, але ніхто не хоча есці. Старэйшыя людзі не звяртаюць увагі на коль-

касць страў і іх разнастайнасць. Ну а малодшыя рыхтуюць такія стравы як у тэлевізары або ў газетах, усё мусіць быць па-сучаснаму.

Размаўлялі Юстына Дэдуля і Агнешка САРОКАШ (*Нрык*)

Каляровыя дні ў бельскай „тройцы“!

Калі 1 верасня дырэктар нашай гімназіі нагадаў, што будзем насіць уніформы, усе вучні цяжка ўздыхнулі. Мы з неахвотай падумалі пра новы рэжым, які меў увайсці ў школу разам з пачаткам снежня. І мы дачакаліся! 1 снежня ўсе вучні мелі прыйсці ў школьных мундзірах. Не ўсе змірыліся з загадам. Многія гімназісты прынеслі свой мундзір у сумцы і апранулі яго ўжо ў школе. Некалькі асоб надзела форму пад кашулю ці блузу. На шчасце, наш дырэктар завёў „Каляровыя дні“. У гэтыя дні мы можам прыходзіць без уніформаў. Каляровыя дні мне вельмі падабаюцца, хоць праўда такая: я хацела б, каб уніформаў зусім не было!

Оля МІРАНЮК (*Крык*)

Зноў сустрэліся Нараўка і Пружаны

22 лістапада 2007 года прыехалі да нас вучні Сярэдняй школы н-р 5 у Пружанах. З самага ранку некалькі дзяўчат і хлопцаў з нашай школы разам з паняй дырэктар паехалі на граніцу ў Белавежы, каб сустрэць нашых гасцей.

Калі вучні і настаўнікі закатараваліся ў асяродку ў Семяноўцы, прыехалі да нас у школу. Тут мы іх прывіталі вясёлай песняй, потым паказвалі ім нашу школу. Найбольш ім падабаліся спартыўная і інфарматычныя залы. Іншыя класы таксама рабілі ўражанне, таму што ў нас чыста, светла і калярова. Ужо ў актывым зале відаць, што тут усе дбаюць пра школу. Каляровыя насценгазеты расказваюць пра падзеі ў школе і поспехі вучняў, а два штучныя дрэвы, якія тут «выраслі», змяняюць сваё адзенне залежна ад пары года. Настаўнікі з Беларусі прыглядаліся ўсяму, каб падобныя рэчы зрабіць у сваёй школе.

Потым у нас распачаліся заняткі. Малодшая група выконвала пластычныя працы пад загалоўкам „Зімова імпрэсія”, а старэйшая вучылася рабіць кветкі з паперы. Гэтай нялёгкай працы вучыла нас пані Нэля Харкевіч. Вялікае зацікаўленне праявілі тут беларускія хлопцы, якія прыглядаліся спрытным пальцам пані Нэлі і старанна складалі пялёсткі кветак.

Пасля заняткаў быў салодкі пача-

Сустрэча Гарадок – Нарва

Фота Ганны Кандрацюк

Рэдакцыя газеты „Крык”. Стаяць злева Юстына Дэдуля (галоўны рэдактар), Матвей Сэвастыянкі, Эвеліна Бірыцкая, Оля Міранюк, Пятрусь Лапінскі, Агнешка Сарокаш, Марыянна Садоўская

Вучні з Нарвы паехалі на міжшкольную сустрэчу ў Гарадок. Мы ўжо шмат разоў сустракаліся. Гэта ўпісана ў традыцыю нашых школ. Дырэктар Гімназіі ў Гарадку Анна Грыцук вельмі цёпла і сардэчна прывітала гімназістаў з Нарвы. Сустрэча адбылася 20 лістапада і для некаторых яна была развітальнай. Многія ўдзельнікі ўжо канчаюць гімназію. Вучні мелі нагоду пабачыць тры п’есы. Потым усе гулялі на дыскатэцы. Аж не хацелася вяртацца дахаты!

Марыянна САДОЎСКАЯ, Гімназія ў Нарве (Крык)

стунак і дыскатэка, у час якой усе гулялі так добра як мала калі. Нашы сябры пэўна здзівіліся, што калі зайгралі „Смэрэку”, пачалі ўсе спяваць, а танцавалі нават тыя, у якіх дзве левыя нагі. Пасля дыскатэкі госці пае-

халі ў Семяноўку, а мы – дахаты.

Наступнага дня мы зноў сустрэліся ў школе, а потым паехалі ў Ляўкова. Там у святліцы, пад бачным вокам пані Вольгі Максімяк, мы вучыліся ляпіць у гліне. Усе былі вельмі задаволеныя заняткамі і сваёй працай. Пасля абеду зноў усе сустрэліся ў Нароўцы. Тут адбылося афіцыйнае заканчэнне сустрэчы. Былі прамовы, здымкі і падарункі. Усе атрымалі прыгожыя значкі, дзяўчаты атрымалі яшчэ прыгожыя кашалёчкі, а хлопцы шапкі з надпісам „Нараўка – Пружаны”. На-

стаўнікі будуць насіць экалагічныя торбы.

Згодна з традыцыяй мы адвезлі нашых сяброў на граніцу і чакалі пакуль апошні госць пройдзе гранічны кантроль. Потым мы памахалі на развітанне, некаторыя нават паплакалі.

Маем надзею, што калісьці яшчэ сустрэнемся, бо мы пазнаёміліся з суперсябрамі. На заканчэнне варта дадаць, што хлопцы і дзяўчаты былі вельмі прыгожыя.

Анна Савіцкая, Юліта Скепка, Якуб Сухадола з Нароўкі

Музыка з кайфам

Малады „Стары Ольса”

У жыцці здараюцца парадоксы! Менш ці больш парадасальна хачу цяпер распавесці гэтым і моладзі пра гурт, які займаецца старадаўняй музыкай, якой не памятаюць ні вашы дзяды, ні прадзеды. Думаю, што яшчэ пару пакаленняў да іх нашы беларускія продкі слухалі яе на князёўскіх ды шляхецкіх дварах.

Гурт „Стары Ольса” заснаваны быў у 1999 годзе даволі маладымі людзьмі, якім блізкія былі культурныя традыцыі сваёй радзімы. Паколькі добра ведалі яны старыя інструменты і цікавіліся гісторыяй, вырашылі паказаць свету тое, што перш за ўсё ў сярэднявеччы характэрнае было творчасці Вялікага княства Літоўскага. Некаторым можа здавацца, што гэтай музыкі захавалася нямнога, але лёгка памыліцца. „Стары Ольса” запісаў дагэтуль 8 альбомаў і адзін музычны праект, але музыка гурту ўвайшла таксама ў 7 зборнікаў выканаўцаў старадаўніх мелодый. Вам напэўна таксама цяжка ўявіць, на якіх інструментах выконваюць яны свае творы, бо гэта не проста гітары і перкусія. У іх творах можам пачуць дууды (валынкi), ліру, гуслі, сві-

рэлi, варган, акарыну, сурмы, бeрасцяную трубу, гудку, барабан, колавую ліру ці цытру. Пэўна так як і я большасць з вас некаторых назваў не чула, што сведчыць пра сапраўднае багацце мінуўшчыны.

Прафесіяналізм патрабуе ад іх таксама адпаведнага мастацкага афармлення. Дзеля таго з 2003 года разам з гуртом выступае тэатр „Яварына”, які перш за ўсё прэзентуе старыя, традыцыйныя танцы. Гурт таксама выступае ў характэрных месцах, такіх як фестывалі сярэднявечнай культуры, рыцарскія турніры ці фальклорныя фестывалі, прэзентуючы не толькі беларускую культуру, але перш за ўсё паказваючы што вартаснага беларуская музыка ўнесла ў еўрапейскую спадчыну!

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 1

			Morze		Park		Eta	Kanada
					Skarb			
Etap		Artysta						
Tygrys		Honor						
		Górka						
		Zima						
	Gwiazdka					Era	Pas	
	Lak							
				Rzepa				
			Ramka					
Glina								
Kora				Obrzed	Osa			

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 49: Як, шарж, пагорак, заглавак, самавар, ежа, тарыф, выгук, асада, БМВ, пасаг, сага, гамак, кола, ровар, сава,

карта, Ас, ар, жыд, жырафа.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: Крысціна Анішчук, Моніка Ігнацюк, Ева Каролька, Кацярына Капытко, Анна Карпюк, Карына Гіншт з Чыжоў, Наталля Эльвіра Ялоза з Гайнаўкі (КШ з ДНБМ), Хрыстафор Парфянюк з Бельска-Падляскага. Віншваем!

Беларускія СМІ ў Латвіі

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

Калі я распавяла пра медыйны воблік беларусаў Польшчы, пра штодзённыя радыёперадачы, тэлебачанне, прэсу і нашы літаратурна-мастацкія выданні ды часопісы, мне не хацелі паверыць. Нашы сціплыя дасягненні паказаліся ім пікам магчымасцей, якія можа заваяваць нацыянальная меншасць. Такі вобраз атрымаўся з перспектывы Латвіі, дзе пражывае 93 тысячы беларусаў і дзе праявы нацыянальнага жыцця трымаюцца ў першую чаргу на энтузіазме адзінак. Медыйны свет беларусаў Латвіі трымаецца тут на энтузіазме адной журналісткі, якая раз на месяц рыхтуе 30-хвілінную радыёперадачу на беларускай мове. У асяроддзі ведаюць аднаго журналіста — Тацяну Касуху.

— А можа падкажаце нейкі беларускі гурт, каб запрасіць да нас на фестываль, — цікавіцца Тацяна.

У Латвіі з захапленнем успамінаюць гастролі нашых „Прымакоў”. Выступілі яны на Свяце Незалежнасці — 25 сакавіка, пры бел-чырвона-белых сцягах і шматлюднай (асоб 700) публіцы.

— А дзе вы набіралі столькі беларусаў? — пытаю пра натоўпы на нацыянальным свяце.

— На такія канцэрты прыходзяць не адно беларусы, — кажа Тацяна, — палова з іх гэта латышы і іншыя нацыянальнасці. Ім цікава паслухаць музыку ды паспрабаваць вырабы беларускай кухні. Падобныя натоўпы можна сустрэць і на свяце ў гонар Слуцкага збройнага чыну. Вядома, калі мерапрыемства адбываецца ў цэнтры сталіцы і калі на ім выступаюць замежныя ансамблі і музыкі...

Тацяна з’яўляецца грамадскай кардынатаркай беларускіх калектываў у Латвіі. Самадзейнікаў успрымае як шчырых абаронцаў роднай спадчыны, бо сітуацыя беларусаў у Латвіі, пры ўсёй масавасці на нацыянальных святах, трагічная.

— Я не ведаю ні адной сям’і, у якой размаўлялі б па-беларуску, — кажа журналістка.

***

Культурна-асветніцкая перадача для беларусаў Латвіі выйшла ў эфір 19 гадоў назад. Спачатку вёў яе стваральнік „Світанку” — вельмі вядомы доктр медыцынскіх навук Сяржук Кузняцоў.

Тацяна Касуха

— Мы паказваем усё жыццё беларускай дыяспары, — кажа Тацяна Касуха, выпускніца журфака БДУ, сама родам з Палесся. З латышскім радыё звязаная яна 17 гадоў.

Доўгі час перадача была праграмай таварыства „Світанак”. А зараз, калі ў Латвіі больш за дзесяць арганізацый, перадача вырасла з рамак аднаго таварыства і стала агульнай.

— Якія ідэі ставяцца на першым месцы?

— Дайсці да слухача з беларускай мовай. Каб людзі ведалі, што жыве беларуская мова! Другая справа — падтрымка таленавітых людзей і творчыя пошукі. Дбаем пра беларускія гурты Латвіі. Вось у самой Рызе дзейнічаюць тры дарослыя беларускія калектывы і адзін маладзёжны. Вельмі цікавыя гурты ў Даўгаўпілсе і Вент-

пілсе, — расказвае журналістка. — Улічваючы тое, што наша радыёперадача гэта адзіная магчымасць паказаць самадзейных выканаўцаў, я іх стаўлю.

— А якія інфармацыі былі пастаўлены ў апошняй перадачы?

— Мы гаварылі пра Латышска-беларускі інвестыцыйны форум, на якім абмяркоўваліся справы прадукцыі беларускіх МАЗаў у Латвіі. Ды віншавалі працаўнікоў і студэнтаў адзінай у Латвіі Беларускай філалогіі ў Даўгаўпілскім універсітэце з іх 10-годдзем, — адзначае Тацяна Касуха.

***

Тацяна пазнаёміла мяне са старымі завулкамі Рыгі. Будынак Радыё знаходзіцца ў сэрцы сталіцы, на старым рынку, з гатычнай забудовай.

Мы мелі наведваць яшчэ ўзбярэжжа Балтыкі, аднак падвяло надвор’е. Кожны дзень з неба сцяноў ліўся дождж і бушавалі ўраганы. Тацяна хацела звязіць мяне яшчэ да беларусаў у Вентспілс — самы прыгожы, курортны горад Латвіі. Цягам трох апошніх гадоў там ладзяць Фестываль беларускай культуры.

— Там жыве прыблізна пяць працэнтаў беларусаў, у якіх свая суполка і калектыв „Журавінка”. І вось яны, на аснове уласных сіл, сарганізавалі фестываль, — апавядае Тацяна Касуха.

Адным з лідэраў беларускай грамады ў Вентспілсе з’яўляецца журналістка Алена Нарушэвіч.

— У мінулым годзе яна была прызнана адным з сямі самых дастойных грамадзян Вентспілса, — адзначае з гонарам Тацяна. — Ёй таксама прысвоілі званне народнага журналіста.

Пытаю пра музычны рэпертуар фестывалю.

— Там усё на свеце, — кажа Тацяна, — фальклор ды не толькі...

У горадзе красуецца стары Лівонскі замак. Там выступаў гурт „Стары Ольса” і гэта вельмі пасавала. У 2007 годзе фестываль праходзіў у музеі пад адкрытым небам. У першую чаргу прэзентавалася на ім народная музыка. Вось, прыкладова, ігра на цымбалах вельмі спадабалася замежным турыстам.

— Тут справа такая: мерапрыемствы, якія ладзім у Рызе, застаюцца ў будынку. А там — гэта свята горада! Я з задавальненнем падтрымоўваю гэтыя фестывалі, — кажа Тацяна Касуха, — для іх не шкада сіл, сродкаў, якія вымушана вылажыць з уласнай кішэні адзіная беларуская радыёжурналістка Латвіі. Яна ўсе падарожжы праводзіць і музычныя матэрыялы набывае за свой кошт.

На развітанне Тацяна яшчэ раз пытае пра нашы калектывы і гурты, якія можна запрасіць на фестывалі ў Латвію. Апошняе пытанне таксама складанае. Вядома, у нас процьма гуртоў, якія з задавальненнем заспявалі б суродзічам на латвійскім узбярэжжы.

Магчыма, што ў першую чаргу скарыстаюць нашы чытачы — кантакт можна наладзіць праз рэдакцыю „Нівы”.

Канцэрт у Рызе, справа будынак Радыё

Тацяна Касуха бярэ інтэрв’ю пра беларускае школьніцтва ў Польшчы

Нашы бібліятэкі

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

У 2007 годзе мінула 100 гадоў з часу заснавання Публічнай бібліятэкі-чытальні ў Бельску-Падляшскім і народных бібліятэк у Дубічах-Царкоўных, Шчытах і Кленіках. На жаль, няма ўжо бібліятэк у Шчытах і Кленіках. Раней была ліквідавана шчытоўская, а нядаўна кленіцкая бібліятэка, кніжкі якой былі перанесены ў бібліятэку кленіцкай школы — філіяла Комплексу школ у Чыжах. У час вечарын, наладжаных Аб'яднаннем „Музей малой айчыны ў Студзіводах” 20 снежня ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім і 21 снежня ў Комплексе школ у Дубічах-Царкоўных можна было дакладней даведацца аб умовах, у якіх на пачатку мінулага стагоддзя ствараліся і дзейнічалі Бібліятэка-чытальня ў Бельску і народныя бібліятэкі ў наваколлі. Інфармацыя пра гісторыю Народнай бібліятэкі ў Астрамечава і іншых бібліятэк Камянецкай зямлі дала магчымасць параўнаць умовы, у якіх на Бельшчыне і Камянецчыне кніжкі даходзілі да людзей, што навучыліся ўжо чытаць і пісаць.

— Будучы ў Гродне, знайшоў я ў архіве весткі, якія пацвярджалі, што сёлета мінае сто гадоў з часу заснавання Бельскай гарадской бібліятэкі і народных бібліятэк у Шчытах, Кленіках і Дубічах і гэта было галоўным штуршком для сарганізавання сённяшняга мерапрыемства, — заявіў перад вечарынай Дарафей Фіёнік, старшыня Аб'яднання „Музей малой айчыны ў Студзіводах”. — Паколькі ў Бельску былі і раней прыватныя бібліятэкі, то па вёсках новаствораныя народныя бібліятэкі мелі велізарнае ўздзеянне на людзей і давалі вялікія магчымасці далейшай працы ў напрамку развіцця іншай грамадскай дзейнасці. Раней у вясковых людзей можна было знайсці Евангелле, нейкія царкоўныя кніжкі, ці лісткі літаратуры духоўнага зместу, а ў бібліятэках, якія становіліся культурнымі асяродкамі для дарослых асоб, вясковыя людзі знаходзілі кнігі рознага зместу. Была даступная літаратура, а сярод яе і беларуская класіка з творамі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Кніжкі пра сельскую гаспадарку давалі падставы прагрэсу ў гаспадаранні, а сярод часопісаў была „Наша ніва”.

Менавіта вечарына ў Бельскім белліцэі, які быў суарганізатарам спаткання (апошнім часам рэгулярна перад святамі Раства Хрыстовага праводзяцца тут адкрытыя для бяльшчан сустрэчы), распачалася з чытання артыкулаў пра народныя бібліятэкі ў Шчытах, Кленіках і Дубічах-Царкоўных, якія ў пачатку XX стагоддзя друкаваліся ў „Нашай ніве”. На бельскае мерапрыемства прыбылі святары — бельскі дэкан, мітрафорны протаіерэй Лявонцій Тафілюк, яго намеснік, протаіерэй Георгій Багацэвіч і Галіна Гаворская, якая вывядзіцца з сям'і Гаворскіх са Шчытоў, заснавальніцаў тамашняй народнай бібліятэкі, вучні, настаўнікі і жыхары Бельска, зацікаўленыя гісторыяй горада і лёсам бібліятэк. Вечарыну адкрыў дырэктар белліцэя Андрэй Сцепанюк, а пасля вучні пазнаёмілі прысутных з фрагментамі тэкстаў з „Нашай нівы”, чаму спадарожнічала мультымедыяная прэзентацыя.

— Мужык Рыгор Федарук з Кле-

З дакладамі на абедзвюх вечарынах выступілі Дарафей Фіёнік (злева) і Георгій Мусевіч, а пра Дубіцкі прыход і яго гісторыю распяяла матушка Ева Аўксеціюк

нік дараваў сваю кватэру на бібліятэку і вядзе ў ёй рахункі, — пачалі белліцэісты зачытваць фрагменты артыкулаў з „Нашай нівы”. Аказваецца, што ўжо ў першых гадах дзейнасці кленіцкай бібліятэкі было ў ёй каля тысячы кніг і 135 чытачоў. У дубіцкай бібліятэцы было менш кніг, але колькасць чытачоў была падобная як у Кленіках. Была спроба адкрыць бібліятэку ў Пасынках, але яна не здзейснілася. Затое ўдала разгарнула сваю дзейнасць бібліятэка ў Шчытах, а аб усім гэтым можна было даве-

Апошнім часам у Бельскім белліцэі пастаянна ладзяцца вечарыны перад святамі Раства Хрыстовага (на першым плане справа дырэктар Андрэй Сцепанюк, айцец Георгій Багацэвіч, Георгій Мусевіч і Наталля Герасімяк з Радыё „Рацыя”)

дацца з „Нашай нівы”.

— Тэксты ў „Нашу ніву” дасылалі нашы карэспандэнты, у ліку якіх былі Яўген Хлябцэвіч з Кленік (разам з бацькам, айцом Іаанам Хлябцэвічам стваралі Народную бібліятэку ў Кленіках) і Павел Гаворскі са Шчытоў (разам з бацькам, айцом Львом Гаворскім засноўваў Народную бібліятэку ў Шчытах), — тлумачыў Дарафей Фіёнік. — Галоўным стваральнікам Народнай бібліятэкі ў Дубічах-Царкоўных быў айцец Ігнаці Краскоўскі, якому напэўна дапамагаў ягоны сын Іван Краскоўскі, вядомы беларускі дзеяч і выкладчык Беларускай гімназіі ў Вільні.

На сустрэчу, наладжаную ў Комплексе школ у Дубічах-Царкоўных (Гмінны асяродак культуры, дзе зараз знаходзіцца бібліятэка, рамантуецца), прыбылі зацікаўленыя культурнай дзейнасцю жыхары гміны і любіцелі мінулага. Сярод сабраных былі настаўніцтва праваслаў-

нага Пакроўскага прыхода протаіерэй Славамір Аўксеціюк, воіт Анастоль Паўлоўскі і камендант Пагранзаставы ў Дубічах Ян Нічыпарук. Перад публікай выступілі тыя ж самыя дакладчыкі, што ў Бельску-Падляшскім, а дадаткова пра гісторыю Праваслаўнага прыхода ў Дубічах-Царкоўных і заадно вёсак у ім распаложаных расказала матушка Ева Аўксеціюк. У час вечарыны Дарафей Фіёнік пакарыстаўся добрай нагодай і запрапанаваў гмінным і школьным уладам назваць Комплекс школ у Дубічах-Цар-

коўных імем Івана Краскоўскага, маючы на ўвазе яго заслугі для ўсяго беларускага грамадства і мясцовага насельніцтва. Гледзячы на сабраных, можна было меркаваць, што першапачатковая прапанова была ўспрынята станоўча.

З даклада Дарафея Фіёніка можна было даведацца, што першыя бібліятэкі ў Гродзенскай губерні пачалі ўзнікаць ужо ў 1905 годзе, чаго добрым прыкладам з'яўляецца Народная бібліятэка ў Астрамечава.

— У XIX стагоддзі публічныя бібліятэкі існавалі толькі ў губерньскіх асяродках, а пасля 1900 года яны як грыбы пасля дажджу пачынаюць узнікаць на правінцыі. Пераломам было перадсмяротнае завяшчанне Фларэнція Паўленкава, аднаго з галоўных расійскіх выдаўцоў, які ўсе даходы ад сваёй дзейнасці прызначыў на арганізацыю дзвюх тысяч народных бібліятэк, — сказаў Дара-

працяг 10

„Памятаем і чытаем” — вялікі конкурс „Нівы”

Праграмная рада тыднёвіка „Ніва” аб'яўляе конкурс пад загалоўкам „Памятаем і чытаем”, прысвечаны дзвюм знамянальным, на нашу думку, гадавінам, якія будзем адзначаць у 2008 годзе. Першая — гэта 90-я ўгодкі абвяшчэння 25.03.1918 г. Беларускай Народнай Рэспублікі і другая гэта 50-я гадавіна заснавання ў Беластоку 8.06.1958 г. Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”. Адказы на пытанні просім дасылаць да 5 сакавіка 2008 г. на адрас нашай рэдакцыі з прыпіскай «Конкурс „Памятаем і чытаем”». У конкурсе могуць прыняць удзел усе жадаючыя, незалежна ад месца пражывання. Адказы можна дасылаць па звычайнай і электроннай пошце. Не забудзьце напісаць нам свой хатні адрас для карэспандэнцыі. Аўтарам найлепшых і найцікавейшых адказаў арганізатары падрыхтуюць адмысловыя ўзнагароды.

Конкурсныя пытанні

1. Якія герб і сцяг былі прыняты Беларускай Народнай Рэспублікай?

2. Назавіце прозвішчы і імёны ўсіх былых старшын Рады БНР.

3. Назавіце гарады, у якіх знаходзілася сядзіба БНР.

4. Дзе зараз знаходзіцца Рада БНР і хто ёй старшынствуе?

5. Як называецца першы зборнік твораў беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”, калі пабачыў ён свет і пад чьёй рэдакцыяй?

6. Як называюцца літаратурныя альманахі аб'яднання ў мінулым, а як цяпер? Колькі нумароў выйшла кожнага з іх?

7. Хто цяпер з'яўляецца старшынёй „Белавежы” і дзе ён нарадзіўся? Назавіце ягоныя тры першыя паэтычныя зборнікі на беларускай мове.

8. Назавіце трох „белавежскіх” паэтаў і трох празаікаў ды апошні зборнік кожнага з іх.

9. Мае разважанні на адну з дзвюх ніжэйпададзеных тэм:

— Людзі, падзеі, ідэі БНР учора і сёння;

— Мой „белавежац” або ягоны твор, які падару бліжкім.

Можна быць гэта эсэ, літаратурная мініяцюра, паэтычнае прысвячэнне (усё памерам максімум да дзвюх старонак машынапісу). Могуць быць таксама і працы пластычнага киталту, выкананыя адвольнай тэхнікай.

„Памятаем і чытаем” — адказаў чакаем да 5 сакавіка 2008 г.
Рэдакцыя „Нівы”
— тыднёвіка беларусаў у Польшчы

Прадпрыемства рэгіянальнай чыгуначнай пасажырскай перавозкі ў Беластоку карыстаецца адно логікай рыначнай эканомікі — асноўная справа прыбытак. Няважна яму ў якіх умовах падарожнічаюць людзі. Для іх абы ўзяць грошы за праезд. Дзеля эканомікі адмяняюць цяжкія на „нерэнтабельных” лініях. Прыкмячаецца такое асабліва ў паўднёва-ўсходняй частцы Падляскага ваяводства. Як справа маецца ў сапраўднасці пакажу на фактах. 26 кастрычніка падарожнічаў я з Высока-Літоўска ў Чаромху а 9⁵⁴. Маленькім, старога тыпу рэйкавым аўтобусам з 52 сядзачымі месцамі падарожнічала група беларускіх школьнікаў з 44 чалавек і другое ж столькі турыстаў. Большасць гэтых апошніх, пераважна пажылога ўзросту жанчын і бабулек, вымушана была стаяць. Людзі былі сціснуты быццам селядцы ў бочцы. Іншы прыклад: 14 снежня падарожнічаў я з Чаромхі ў Беласток а 6³⁹. Гэтым цягніком моладзь даязджае ў бельскія школы, шмат работнікаў ездзіць на працу, а пенсіянеры — да лекараў-спецыялістаў у Беласток. Варта адзначыць, што гэта апошні цягнік у напрамку Беластока, які застаўся ад новага раскладу язды. Па гэтым маршруце павінен

Хто пацікавіцца?

Тэкст і фота Уладзіміра СІДАРУКА

Пасажыры ціснунца быццам селядцы ў бочцы

курсіраваць сучленены рэйкавы аўтобус са 110 сядзачымі месцамі. Гэтым разам з Чаромхі выехаў малы вагончык з 44 месцамі. Ужо ў Чаромсе цягнік быў бітком на

біты. На прыпынках падсядалі чарговыя людзі. Некаторыя хлопцы расселіся на падлозе. У Падбеллі кіраўніку поезда цяжка было прабрацца, каб праверыць бі-

леты. Не лепш было на адрэзку Бельск-Падляшскі — Беласток. Ад Страблі пасажыры вымушаны былі ціснунца ў натоўпе. Пачуліся шматлікія заўвагі ў адрас чыгуначнікаў, а нават нецэнзурныя эпітэты з боку мужчын.

Хачу прыкмеціць, што ў гэты дзень на чыгунцы праводзіўся пералік падарожных. Як мне стала вядомым, 14 снежня цягніком з Чаромхі ў Беласток а 6³⁹ пакарысталася 131 асоба. 15 снежня вяртаўся я з Беластока дамоў а 14²⁷. Гэта адзіны цягнік па суботах і святочных днях са сталіцы Падляшша ў Чаромху. І гэтым разам таксама падагналі рэйкавы аўтобус з 44 месцамі. На паўгадзіны да ад'езду цягнік быў бітком набіты, а перад ад'ездам падышла група з 30 гарцэраў, якая падавалася ў Страблю. Ціснуліся дзеткі як маглі, каб зайсці ў цягнік. Не прыйшлося мне бачыць як пагружаліся пасажыры на прыпынку Беласток-Стадыён. Такія прыклады можна назіраць кожны дзень. Гэтыя факты добра вядомыя ўсім, як перавозчыку, так і Маршалкоўскай управе. Але ў гэтай паталагічнай з'яве царыць змова маўчання. Гэтае табу, па-мойму, час адмяніць, бо не тады трэба шукаць віноўнікаў, калі людзі пацярпяць у нешчаслівым выпадку.

4 працяг Гацькоўскі клопат

ны маюцца фонды на арганізацыю культурных паркаў, — сказаў прафесар Кабылінскі, — на рэканструкцыю, трасіроўку, агароджу. Я хачу заступіцца за этнаграфічныя каштоўнасці, бо хто захоча наведваць здэградаваную вёску?.. Калі я ўпершыню завітаў у Гацькі больш за дваццаць гадоў таму, вёска выглядала цудоўна; сёння таксама, але ўжо не так. І ахова каштоўнасцей, гэта ўласная задача гміны. Гміна поўнасю можа стварыць культурны парк, і гэтая канцэпцыя багацейшая, бо ўмяшчае этнаграфічныя элементы. Трэба намаўляць людзей, падказваць, падшукаць ім рашэнні.

— Гэта толькі падказка, — далікатна намякаў спадар Гавел. — У Падляшскім ваяводстве яшчэ ніводзін самаўрад не арганізаваў культурнага парка. А час уцякае.

А з чым жа ўцякае той час? А ўцякае ён з тымі каштоўнасцамі, якіх маса звычайнага народу

Выступае Міраслаў Стэпанюк

папросту не асэнсоўвае. Бо гэтак жа як і ў кожны час, і ў кожным месцы, як і ў „больш культурных” краях, так і ў нас радзіліся людзі адораныя вялікімі здольнасцамі. Пра такіх самародкаў, як Сымон-Музыка ці Janko Muzykant, згадвае хрэстаматыйная літаратура. Але пра майстроў іншага культурнага жанру вядома менш. А яны жылі і стваралі ў нашых вёсках, бо не

мелі магчымасці паказаць свайго майстэрства больш шырокаму свету; не маглі зрабіць, гаворачы на сучаснай мове, кар'еры — ці то ў дварах багатых мецэнатаў, ці то ў гарадах. І яны сваю творчасць, часта высокага палёту, пакінулі па вёсках: у франтонах, навугольніках, аканіцах. І сённяшняе знішчэнне тых дасягненняў, так як і абыхавасць да пагрозы рэальнага іх знікнення, трэба разглядаць як праяву вандалізму, бескультур'я... А людзі з шырокага свегу заглядаюць у наша старонне і бачаць, што ў нас дзеецца.

Міраслаў Стэпанюк з Лакальнай групы дзеяння „Белавежская пушча” яшчэ больш палагоджваў праект, прапануючы спярша арганізаваць толькі прыродна-археалагічны запаведнік, а культурны парк пазней.

— Тут змагаюцца дзве канцэпцыі, — заявіла спадарыня Раецкая, — захаванне традыцыі і выгада насельніцтва. Калі пажылыя людзі просяць мяне пакласці ў вёсцы заміж традыцыйнага, часта прыгожага, бруку асфальт, бо ім тады намнога вы-

гадней выходзіць да аўтакрамы, цяжка мне такой просьбе адмовіць.

У які бок цягне справу спадарыня войт, няцяжка, здаецца, дадумацца. Хіба крыху пабойваецца гэтага праекта, стараецца прынамсі яго мінімалізаваць. Да таго ж у яе баявітае заступніцтва, бо пабойваецца новага таксама і частка насельніцтва вёскі. Зараз пасля выступлення Яна Мордана адна з прысутных жанчын накінула на яго:

— Ты будзеш са мною мець, як будзеш мяне чапаць!

Ці ж можна ў такіх абставінах падтрымліваць захады Яна Мордана? Такого ціхага чалавека, без вучоных ці якіх там званняў, без маёмасці, які ў Гмінную ўправу прыходзіць прасіць грошай. Які мае адно ідэю — вярнуць мясцовым грамадзянам адабраную ў іх спадчыну.

Можа, усё ж такі, перамога грамадскіх накірунак думкі, можа гмінныя ўлады зробіць крок у бок інтэгравання падуладнага сабе насельніцтва ў грамадства. Інтэгравання — насуперак славетнаму прыныцыпу выгады — divide et impera.

Адгаданка

1. ціхая берагі падмывае, 2. стрэшка на чатырох слупах для захоўвання сена, 3. белае крышталічнае рэчыва з рэзкім пахам для барацьбы з молю, 4. дзіцяня авечкі, 5. эквівалент, 6. жывёліна падобная на каня з вялікай мордай і доўгімі вушамі.

Адгаданыя словы запісаць у выз-

начанья дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палых атрымаецца рашэнне

(ш) Сярод чыгачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 48 нумара Батыст, вата, дыван, зуб, імя, Ка-

рэй, медзь, Панама, Сеул, Ціта, цюцька.

Рашэнне: **Усе палітыкі абяцаюць збудаваць масты нават там, дзе няма рэк.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем: **Лявону Федаруку з Рыбал і Лукашу Пачэвічу з Беластока.**

			1	2						
	3		4					5		
					6					

Hliba
 тЫДНІВК БЕЛАРУСКУ І ПОЛІШСЬКІ
 PL ISSN 0546-1960
 NR INDEKSU 366714
 Выдавец: Праграмавая рада тЫдніўкі „Ніва”.
 Старшыня: Яўген Вапа.
 Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skg. poczt. 149.
 Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
 Internet: http://niva.iig.pl/
 E-mail: redakcja@niva.iig.pl
 Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
 Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
 Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
 Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрэцкая-Свярубская.
 Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрэцкая-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч.
 Канцэлярыя: Галіна Раманка.
 Камп’ютэрны набор і карэктурка: Яўгенія Палоцкая.
 Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych.
 За трысь ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
 Prenumerata: II kwartał 26 zł. do 5 marca 2008 r.; III kwartał 26 zł. do 5 czerwca 2008 r.; IV kwartał 26 zł. do 5 września 2008 r. II półrocze 52 zł. do 5 czerwca 2008 r. II — IV kwartał 78 zł. do 5 marca 2008 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
 Prenumerata z wysyłką za granicę pocztą zwykłą wynosi: kwartałna — 131 zł.; półroczna — 224 zł.; roczna — 374 zł. **Pocztą lotniczą:** Europa — prenumerata kwartałna — 142 zł., półroczna — 243 zł., roczna — 405 zł. Ameryka Północna, Południowa, Środkowa, Afryka, Azja — prenumerata kwartałna — 160 zł., półroczna — 274 zł., roczna — 456 zł. Australia i Oceania — prenumerata kwartałna — 204 zł., półroczna — 350 zł., roczna — 583 zł.
 Wpłaty do 5 dnia miesiąca poprzedzającego prenumeratę przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A. IV O/Warszawa, Nr 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494.
 1. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Pla-

nowana ilość numerów „Niwy” w 2008 roku — 52. **Pocztą zwykłą:** Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,55 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,00 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,20 zł. **Pocztą lotniczą:** Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,00 zł. — Ameryka Północna, Afryka — 6,70 zł. — Ameryka Południowa — 7,80 zł. — Australia i Oceania — 10,00 zł.
 Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BPH PBK SA O/Białystok 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.
 Nakład: 2 000 egz.

Лётчык з Зубова - II

Жытва

ПРА МІНУЛАЕ

Цётка Надзя - III

Прапанаваная чытачам кніжка „Час трывогі і надзеі” з’яўляецца чацвёртым зборнікам успамінаў беларусаў, жыхароў Беласточчыны, якія былі сведкамі драматычных падзей першай паловы XX стагоддзя. Першы том „Бежанства 1915 года”, прысвечаны лёсам беларусаў, якіх вайна і палітыка прымусіла пакінуць сваю зямлю і ўцякаць у Расію. Рэвалюцыя і кашмар унутранага канфлікту прымусіў пасля пару гадоў вяртацца, найчасцей на спаленую Бацькаўшчыну. Другі том „У новай айчыне” паказвае штодзённае жыццё беларусаў у II Рэчы Паспалітай, трэці „Пакаленне вайны” з’яўляецца дакументам, адлюстроўваючым перыяд савецкага, а пасля нямецкага панавання на Беласточчыне ў 1939-1944 гадах. „Час трывогі і надзеі” на прыкладзе лёсаў пасобных людзей і вёсак прыбліжае гісторыю беларусаў Беласточчыны ад першых хвілін вызвалення Чырвонай Арміяй у ліпені 1944 года да часу палітычнага пералому ў Польшчы 1956 г.

Вызваленне запамяталася кожнаму з рэспандэнтаў інакш, у залежнасці ад асабістых дасведчаняў. Большасць жыхароў Беласточчыны пабачыла савецкіх салдатаў у ліпені 1944 года ў сваіх вёсках. Але шмат хто, як напрыклад Аляксандр Зінчук з Вацютаў, Чырвоную Армію сустрэў на нямецкай зямлі, дзе быў вывезены на прымусовыя работы. Пасля такога вызвалення вяртанне дадому трывала 3 гады. Бацьку Рыгора Стральчука з Крывой нехта абвінаваціў перад энкаведыстамі, што быў акаўцам. На пару гадоў трапіў у Сібір, дзе працаваў ва ўранавай шахце. А калі вярнуўся дамоў, хутка памёр. Для большасці людзей дзень вызвалення спалучаецца з вобразаў забітых чырвонаармейцаў, пажараў у бліжэйшай ваколіцы, выкліканых перамяшчэннем фронту.

Для беларусаў, грамадзян Польшчы, пасляваенны перыяд застаўся ў памяці таксама драматычным, а некаторым нават больш кашмарным, чым час нямецкай акупацыі. Найбольш траўматычны след пакінула антыкамуністычнае падполле, якое змаганне з рэжымам спалучала тут з рэпрэсіямі супраць беларусаў. Забойствы мірных жыхароў і рабунак маёмасці сталі сімвалам жыцця ў першых гадах пасля заканчэння вайны. Тэрор гэтым разам прынесла не чужая ўлада, але часта суседзі, ці людзі з бліжэйшай ваколіцы. У час нямецкай акупацыі беларусы пакутавалі ад таго, што парушылі нейкія накінутыя ім варварскія законы, ці тады, калі ў іх суседстве партызаны забілі немца. Пасля вайны жорсткія рэпрэсіі чакалі дзяцей, жанчын і мужчын толькі за тое, што яны былі беларускай нацыянальнасці.

ЧАС ТРЫВОГІ І НАДЗЕІ

Яўген МІРАНОВІЧ

Большасць матэрыялаў зборніка прысвечана менавіта адносінам антыкамуністычнага падполля да беларусаў. Дзейнасць партызан выклікала шок сярод беларусаў, а таксама страх, які моцна застаўся ў памяці, петрыфікавала памяць пра кашмар, якая перадаецца ўжо пакаленню ўнукаў. Змешчаныя ў зборніку рэпартажы Яна Максіюка і іншых журналістаў „Нівы”, якія ўзніклі на падставе размоў са сведкамі пасляваенных падзей, вельмі пераканаўча і вобразна паказваюць адкуль бралася сучаснае беларускае бачанне саміх сябе, суседзяў-палякаў, меркаванне пра палітыку, уладу і праўду. Адыходзячым у горад дзецям бацькі на развітанне гаварылі тады: „Толькі не паказвай там, што ты беларус і праваслаўны”. Сёння ўжо не напамінаюць пра гэта. Наймалодшыя нашчадкі пасляваеннага пакалення нават не дапускаюць да сябе думкі, што іх продкі былі беларусамі.

Далучаны да ўспамінаў жыхароў Беласточчыны пратакол пракурорскага даследавання дзейнасці атрада Рамуальда Райса „Бурага” адлюстроўвае амаль з фатаграфічнай дакладнасцю некалькі дзён пасляваеннай рэчаіснасці з канца студзеня і пачатку лютага 1946 года, калі адна ўзброеная група замардавала 79 жыхароў Бельшчыны толькі таму, што яны былі беларусамі. Пару гадоў пасля забойцы і некаторыя вучоныя спрабавалі апраўдаць злачыннасць прыхільнасцю ахвяр да камуністычнай улады, аднак пытанне, якое паставіў пракурор беластоцкага Інстытута нацыянальнай памяці: ці расстраляныя некалькігадовыя дзеці маглі быць наогул удзельнікамі палітычнага жыцця, не пакідае ніякага сумнення. Ніхто з замардаваных у Пухалах-Старых вазакоў не быў нават членам партыі. Дакумент паказвае, што было гэта злачынства, выкліканае нянавісцю супраць людзей іншай нацыянальнасці і веравызнання.

Змешчаныя ў зборніку ўспаміны апісваюць невялікія фрагменты кашмару, якога засведчылі беларусы Беласточчыны ў першых гадах пасля вайны. Анна Зінчук з Канцавізны гаворыць, што сем раз вёску рабавалі, а ў канцы спалілі. Ноччу

неба свяцілася ад пажараў. Ранкам людзі дзякавалі Богу, што пашанцавала ноч перажыць. Марыя Малашэўская з Бандароў усё яшчэ не можа забыць свята Міколы ў маі 1945 года, калі ў Патоцы з’явіліся забойцы яе мужа і трох іншых жыхароў вёскі. Патоку атрад „Лупашкі” пацыфікаваў двойчы. Другім разам вёску спалілі, у агні згарэла трое дзяцей. У цяні за забойцамі стаялі часта нейкія людзі, якія накіроўвалі іх на сваіх суседзяў па асабістых прычынах. Рыгор Місюк з Яцэвічаў у сваім расказе паказаў вобраз пекла на зямлі, дзе нейкія людзі, якія наведвалі яго вёску, рабавалі коней, а пратэстуючых білі, стралялі па ўцякаючых жанчынах, мардавалі выпадковых людзей.

Большасць рэспандэнтаў не дае адказу, хто ўчыніў тыя злачынствы. Слова „банда” нічога не тлумачыць. Побач вялікіх атрадаў, прадстаўляючых палітычныя арганізацыі, дзейнічалі таксама збройныя групы, якіх галоўнай мэтай было рабаўніцтва. Усе найчасцей называлі сябе „польскім войскам” і „на патрэбы войска” забіралі мяса, кажухі, боты, коней. Ніхто, каму трымалі аўтамат пры галаве, па зразумелых прычынах не пытаў пра арганізацыйную прыналежнасць рабаўніка, ні пра яго палітычнае вызначэнне. Часта ўласнікі ботаў ці кажухоў бачылі, як у іх вопратцы ходзяць людзі з суседніх вёсак.

У першых гадах пасля вайны беларусы Беласточчыны мелі аднак выбар, маглі пакінуць сваю малую бацькаўшчыну і перасяліцца ў Савецкі Саюз. Намаўлялі іх да такога рапэння савецкія камісары, якія па некалькі раз наведвалі кожны праваслаўны дом, абяцаючы прыватны гаспадаркі на Беларусі ці над Волгай. Тым, якія пагадзіліся на такі крок, прадбачваліся вялікія льготы — вызваленне ад падаткаў, шарваркаў, службы ў польскім войску. Ахвотных аднак было няшмат. Уцякалі перш за ўсё людзі, якім тэрор з боку падполля стаў невыносным, тыя, якія былі заангажаваныя ў грамадскае жыццё пры савецкай уладзе ў 1939-1941 гадах і адчувалі пагрозу фізічнай ліквідацыі. Некаторых да выезду пераканалі сваімі абяцанкамі савецкія камісары. Большасць добра запамятала двухгадовае савецкае панаванне да чэрвеня 1941 года. Ніхто таксама не хацеў пакідаць сваёй зямлі, якая кожнаму селяніну была найвышэйшай каштоўнасцю.

Большасць аўтараў успамінаў падкрэслівае, што лёс сваякоў і суседзяў, якія паехалі за ўсходнюю мяжу, мог толькі выклікаць спачуванне. Перасяленцам дазволілі забраць з сабой набытак, але, як гаворыць Вольга Джэга з Ягаднік, на першым прыпынку саветы ўсіх абрабавалі і без ніякай маёмасці пакінулі на вакзале. Большасць перасяленцаў трапіла працаваць у калгасы. Шмат хто жыццё ў Савецкім Саюзе пачынаў з пабудовы зямлянкі. Савецкая Беларусь беларусам з Беласточчыны не была айчынай, а часткай вялікага лагера, у якім нормы штодзённага жыцця вызначалі чэкісты і сталінскія чыноўнікі.

Пасляваенны перыяд для тых, хто застаўся на зямлі продкаў, гэта дасведчанне з чарговай новай уладай, якая звала сябе „народнай”. З аднаго боку гэтая ўлада заклікала беларусаў у свае рады, прапанавала месца ў адміністрацыі, міліцыі, партыйным апаратах, з другога патрабавала ад іх паводзіць сябе як палякі. Ніводзін рэжым раней не адкрыў так шырока дарогі беларусам да палітычнага, грамадскага і цывілізацыйнага павышэння як польскі камуністычны, ствараючы адначасова спрыяльныя ўмовы для асіміляцыі найбольш актыўных адзінак. Камуністы, свядома ці выпадкова, знайшлі спосаб на рэалізацыю мэтай даваеннага эндэцкага лагера. Паспяхова праводзілі палітыку, якую іншымі метадамі, больш брутальнымі, у трыццатых гадах ажыццяўляла санацыя, выклікаючы толькі раздражненне беларускага грамадства. Улада давала зразумець, а часам і адкрыта падказвала беларусам, якія трапілі ў яе рады: „прыватна будзьце працяг II

97705461196000

Віктар БУРА

Маёр авіяцыі Аляксей Дмітрук нарадзіўся 19 лютага 1930 года ў Зубаве Бельскага павета ў сялянскай сям’і. Бацькі, Антон і Марфа, гаспадарылі на 8 гектарах. Старэйшыя браты, Васіль (1924 года нар.) і Мікалай (1926 года нар.) у 1939 годзе сталі вучыцца ў чыгуначнай школе фабрычна-завадскога абучэння. У пачатку нямецка-савецкай вайны 24 чэрвеня 1941 года немцы замардавалі бацьку (пахаваны ён у Клепачах).

Пасля вайны, у 1946 годзе паўсірата Аляксей пайшоў вучыцца ў Падставовую школу ў Зубаве, пасля паспяховага заканчэння якой паступіў у сярэднюю сельскагаспадарчую школу ў Бельску-Падляшскім (знаходзілася яна на вул. Галавешкай). У тым часе аб’яўлены быў набор у кадэцкі корпус у Варшаве. Юнак, які змалку марыў аб ваеннай форме, рашыў стаць афіцэрам. 15 жніўня 1948 года Аляксей пачаў месячную падрыхтоўку ў лагеры на Магатоўскіх палях у Варшаве, а пасля здачы экзаменаў стаў вучыцца ў Корпусе кадэтаў. У ліпені 1953 года закончыў ён сярэднюю адукацыю і атрымаў атэстат сталасці з самымі пяцёркамі. Далей вучыўся ў Афіцэрскай школе авіяцыі ў Радаме, якую закончыў у лістападзе 1955 года са званнем падпаручніка. Атрымаў ён накіраванне ў 25 знішчальны авіаполк у Прушчы-Гданьскім, у якім служыў да 1961 года. Пад канец снежня 1961 года лётчык Аляксей Дмітрук быў пераведзены ў Афіцэрскаю школу авіяцыі ў Радам на пасаду інструктара па рэактыўных самалётах, на якой працаваў да 1964 года. Пасля лётаў на самалётах з поршневымі рухавікамі. У 1968 годзе пераведзены ў запас. У 1969-1980 гадах займаў кіраўнічыя пасады ў ваенізаваных структурах Беластока, а з 14 сакавіка 1980 года да 10 мая 1990 года працаваў загадчыкам беластоцкага аэрадрома Крыўляны. Цяпер ён ваенны пенсіянер.

***

— Кожны чалавек, які меў дачыненне з авіяцыяй і каўкнуў гэтую бацьку, напэўна мае шматлікія ўспаміны і проста неверагодныя прыгоды, а некалі вельмі трагічныя перажыванні. Да такіх лётчыкаў і я належу, — гаворыць Аляксей Дмітрук.

У час вайскавай службы атрымаў ён званне пілота-знішчальніка 1-га класа, а на спецыялізаваных курсах — права лётаць у любых атмасферных умовах удзень і ўначы.

І працяг сабе беларусамі, але публічна вы павінны быць польскімі камуністамі, чыноўнікамі, афіцэрамі”. Так нараджалася новае беларускае грамадства Беласточчыны, якое часцей называе сябе „праваслаўнымі палякамі”, або і звычайна „палякамі”.

Пры канцы саракавых гадоў на беларускай вёсцы пачаліся вялікія пераўтварэнні. Улады, прымушаючы сялян аддаваць зямлю ў калгасы, упершыню стварылі маладому пакаленню ўмовы для эміграцыі ў горад. Не маючы перспектывы на бацькаўскую спадчыну, тысячы найбольш актыўных юнакоў пайшлі шукаць шчасця на вялікіх будоўлях сацыялізму, ці „замацоўваць народную ўладу”. Адплыла тады першая хваля моладзі з беларускай вёскі і цалкам расплылася ў польскім моры.

Сяляне, якія не аддалі зямлі, прыгнатыліся вялікімі падаткамі.

Лётчык з Зубава

— Днём 25 жніўня 1958 года ўдзельнічаў я ў групавым палёце на вышыні 10 тысяч метраў на самалёце Лім-2 (гэта польскі варыянт савецкага знішчальніка МіГ-15біс). Ляцелі мы па маршруце Гданьск — Старгард-Шчэцінскі — Варшава — Гданьск, — распавядае Аляксей Дмітрук. — Касяк нашых самалётаў выстартаваў з аэрадрома ў Прушчы-Гданьскім а гадзіне 10-й. Дваццаць пяць хвілін пазней у рухавіку майго рэактыўнага самалёта абарваліся лапаткі турбіны і заклінілі рулі. У выніку самалёт увайшоў у становішча расцягнутай правай спіралі і вельмі хутка страчваў высату. Спроба вывесці разгананую машыну да гарызантальнага палёту не атрымалася. Тады рашыў я пакінуць самалёт пры дапамозе бартавой катапульты. Перад тым як катапультавацца, я адкінуў крышку кабіны. У гэты момант наступіла дэкампрэсія кабіны і мне стала вельмі дрэнна, быў я паўпрытомны і з вялікім высілкам націснуў рычаг катапульты. Механізм спрацаваў, мяне разам з крэслам, парашутом і кіслародным апаратам КП-18 выкінула з самалёта. У выніку вялікага паскарэння я страціў прытомнасць. У прытомнасць я прыходзіў памалу. Урэшце ўсвядоміў я сабе, што знаходжуся ў паветры без самалёта і тады раптоўна я пацягнуў за кальцо парашута. У момант раскрыцця купала я поўнасцю апрытомнеў, але неўзабаве з-за нястачы кіслароду я стаў адчуваць сябе сонна і млява.

Фёдар Джэга з Ягаднік пералічвае, што з 11 гектараў зямлі трэба было абавязкова здаць у дзяржаўны фонд за сімвалічную плату 300 кілаграмаў мяса, 800 кілаграмаў збожжа і 200 кілаграмаў бульбы. Апрача таго сяляне вымушаны былі плаціць таксама грашовы падатак. Адбудова Варшавы, вялікія інвестыцыі ў прамысловасці, электрыфікацыя праводзіліся тады за кошт вёскі, пазбаўленай зусім сродкаў на мадэрнізацыю. Ян Сачко з Орлі гаворыць, што пасля вайны збожжа жалі сярпамі, як пару сотняў год раней. Пасля ў пяцідзясятых гадах пачалі касіць касою, хаця ў Еўропе тады гэтыя прылады можна было часцей убачыць ужо ў музеях, чым на полі.

Жыхары Орлі ўспамінаюць таксама якой праблемай былі вузкія загоны. З-за ашчаднасці зямлі межы паміж палеткамі былі мала выразнымі, што спараджала пастаянныя канфлікты паміж суседзямі. У некато-

рых вёсках цараспалосіцу ліквідавалі разам з пабудовай калгасаў, у іншых — у пяцідзясятых гадах. Ніхто з рэспандэнтаў фактычна не сказаў добрага слова пра калгас, усе падкрэслівалі абсурднасць прынесенай з усходу формы гаспадарання. Тыя гаспадары, якім удалося пазбегнуць калектывізацыі сваёй зямлі, руйнаваліся эканамічна падаткамі і абавязковымі пастаўкамі прадуктаў на патрэбы дзяржавы. Толькі прыход да ўлады Уладзіслава Гамулькі стрымаў працэс далейшай саветызацыі вясковай эканомікі. Большасць калгаснікаў звычайна забрала зямлю ў прыватнае карыстанне. Трэба было яшчэ пражыць шмат гадоў, каб улады ліквідавалі абавязковыя кантынгентны. Беларускае вёска не стрымала аднак тых эканамічных эксперыментаў і фактычна на шматлікіх абшарах Беласточчыны перастала існаваць яна як нармальнае грамадская структура. У шматлікіх

знішчальнага авіяцыйнага палка быў маёр Казімеж Вайцяхоўскі.

— За мною на месца прыземлення маёр Вайцяхоўскі прыехаў на машыне. У гэты дзень надвор’е было бяспарнае, а на вышыні 10 тысяч метраў вецер веяў з хуткасцю 150 км/гадз. Вецер знёс мяне на парашуце на адлегласць 15 км ад месца падзення самалёта. Эксперты высветлілі, што самалёт пад вуглом 90 градусаў ударыў у зямлю — таксама як і я, у багністую тэрыторыю. Дзякуючы гэтаму абышлося без людскіх ахвяр і матэрыяльных страт. З пратакола знішчэння самалёта, складзенага Акруговай вайскавай пракуратурай у Быдгашчы, я даведаўся, што матар самалёта ўбіўся на 12 метраў у багню. Каркас машыны дастаць на паверхню не ўдалося. На месцы падзення ад выбуху 1 500 літраў паліва і 300 штук амуніцыі для бартавога ружжа стварылася вялікая варонка, якая напоўнілася вадою. Навочныя сведкі распавялі пра магутны ўзрыў.

— Калісьці, як я быў малым хлопчыкам, — успамінае Аляксей Дмітрук, — мая бабуля сказала мне так: „Помні Алік, што ты нарадзіўся пад шчаслівай зоркай”. І хаця я ў забавоны не веру, мабыць, тая шчаслівая зорка некалькі разоў выратавала мяне ад смерці. Напрыклад, у кастрычніку 1955 года на аэрадроме ў Радаме прыземліўся я на палаючым самалёце Як-23. Быў гэта першы рэактыўны знішчальнік у нашай авіяцыі. З выпадку выйшаў я цэлым. Пазней, у студзені 1964 года прайшоў я вельмі складаную аперацыю — пакутаваў я тады ад звароту кішак і запалення брушны. Пасля паўгадовай шпіталізацыі я поўнасцю прыйшоў у здароўе. А сёмага снежня 1967 года падчас палёту ў хмарах мой самалёт абледзянеў і рухавік спыніўся. Трэба было прыземляцца ў аварыйным парадку, на выпадковай тэрыторыі. Адыўся капатаж, самалёт разбіўся ўшчэнт, але я выйшаў цэлым. Вяртаючыся да выпадку ад 1958 года, то хачу адзначыць, што тады я ўстанавіў рэкорд па выратавальных скачках, паколькі да таго часу ніхто ў Польшчы не спускаўся на парашуце з 10 тысяч метраў. Магу цяпер сабе пажартаваць, што гэты вынік не быў занесены ў кнігу Гінеса, а я не быў аб’яўлены рэкардсменам.

— Мясце выкінула з самалёта пры хуткасці 800 км/гадз. у 10²⁵ над паветравым горадам Лобэз (цяпер гэта Заходнепаморскае ваяводства). Пры аварыйным катапультаванні табліцы прыбораў былі нечытальныя па прычыне моцнай вібрацыі матара і ўсяго самалёта. Магчыма, што пашкодзаны самалёт стаў вертыкальна ападаць з большай хуткасцю, чым тыя 800 км/гадз. Прыземленне з хуткасцю 10-12 м/сек. на неманеўраным парашуце пагражала паламаннем ног і пашкоджаннем пазваночніка. Кісларод з няспраўнай апаратуры хутка ўцякаў, але мне яго хапіла да вышыні трох кіламетраў, калі можна было ўжо самастойна дыхаць атмасферным паветрам, без кіслароднай маскі. Прыземліўся я на багне ля рэчкі Сланойкі і возера Сланавіцы, паўтара кіламетра ад аднайменнага саўгаса. Паколькі сеў я на дрыгвіністую глебу, мае ногі і пазваночнік не пацярпелі. Неўзабаве збегліся навакольныя жыхары і сталі шукацца між сабою, што, мабыць, прыземліўся шпіён і неабходна паведаміць міліцыю.

Самы блізкі ваенны аэрадром знаходзіўся ў Свідвіне, дзе камандзірам

рых вёсках цараспалосіцу ліквідавалі разам з пабудовай калгасаў, у іншых — у пяцідзясятых гадах.

Ніхто з рэспандэнтаў фактычна не сказаў добрага слова пра калгас, усе падкрэслівалі абсурднасць прынесенай з усходу формы гаспадарання. Тыя гаспадары, якім удалося пазбегнуць калектывізацыі сваёй зямлі, руйнаваліся эканамічна падаткамі і абавязковымі пастаўкамі прадуктаў на патрэбы дзяржавы. Толькі прыход да ўлады Уладзіслава Гамулькі стрымаў працэс далейшай саветызацыі вясковай эканомікі. Большасць калгаснікаў звычайна забрала зямлю ў прыватнае карыстанне. Трэба было яшчэ пражыць шмат гадоў, каб улады ліквідавалі абавязковыя кантынгентны. Беларускае вёска не стрымала аднак тых эканамічных эксперыментаў і фактычна на шматлікіх абшарах Беласточчыны перастала існаваць яна як нармальнае грамадская структура. У шматлікіх

мясцовасцях дажываюць ужо толькі пенсіянеры.

У саракавыя і пяцідзясятыя гады, нягледзячы на міграцыйныя працэсы, беларускае вёска была жывая. Людзі жаніліся, нараджаліся дзеці, пры нагодзе святаў арганізаваліся патанцоўкі. Моладзі, як заўсёды, спадарожнічалі танцы і спевы. Для большасці ўспамінаючых тую эпоху — гэта быў час іх маладосці. Пазней можа і прыйшоў своеасаблівы дабрабыт — трактары, сельскагаспадарчыя машыны на палях, новыя хаты і большы прыбытак, але радасці жыцця, выплываючай з маладосці, усё гэта не вяртала.

Прапанаваная чытачам кніжка з’яўляецца цікавым матэрыялам для сацыялагічных, культуралагічных і гістарычных аналізаў, а таксама жывой панарамай усходняй Беласточчыны, такой, якая захавалася ў памяці яе жыхароў.

